

16e JAARGANG No. 15

15 FEBRUARI 1972 — *f* 1,25

tong tong

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD

BIJ DE VOORPLAAT

Een oud dorpsorkestje van Bali

Deze "bebonangan" van Sangsit, een dorp in N.-Bali, is geen spectaculaire muziekgroep, die de vreemdeling op Bali zo graag ziet en hoort, zoals de "gamelan gong gedè", maar slechts een eenvoudig lopend spelend orkestje van 5 eenvoudig geklede dorpsmuzikanten met hun 5 eenvoudige instrumenten en hun eenvoudige muziek.

Ondanks deze drievoudige eenvoud voldoende interessant, om er enige aandacht aan te wijden. Het orkestje dient dan ook niet bij grote feesten, maar alleen ter opluistering van een jaarlijkse dorpsoptocht.

Hierbij worden de dorps-godenbeelden uit de dorpstempel ter jaarlijkse rituele reiniging naar zee gebracht door de dorpsbewoners.

De vijf instrumenten zijn: 2 dubbelstellen van koperen bekkens, op een houten halter gemonteerd, de réyongs of bonangs, vandaar de orkestnaam "bebonangan", verder 2 houten, met dierenvel bespannen trommen (kendang) en een iets grotere koperen gong (kempal of kempar), door twee jongens gedragen, waarvan de oudste tevens de bespeler is.

Het behoeft geen nader betoog, dat dit orkestje nog steeds in de behoefte van de verschillende dorpen voldeed, waarbij de bespelers van verschillende leeftijd waren, zoals mijn foto duidelijk weergeeft.

Reeds jaren geleden vond de Balische bevolking van Noord-Bali deze halter-bonangs ouderwets en hun bespelers reeds lichtelijk belachelijk, zodat dit oude orkestje nu misschien al is verdwenen, zodat het hier dan een historische foto (1923) betreft.

Op relief van de Candi Panataram (14e eeuw) vindt men 4 halter-bonangs of réjongs afgebeeld.

Wie meer wenst te weten van Balische muziek en muziekinstrumenten, zij verwezen naar het geïllustreerde standaardwerk hierover uit 1925 van Mr. Jaap Kunst en zijn vrouw C. J. A. Kunst-van Wely: "De toonkunst van Bali".

Hiermede samenhangend verscheen in 1927 "Hindoe-Javaanse muziekinstrumenten" van hetzelfde echtpaar, waarvan de tweede druk van "Oud-Javaanse Muziekinstrumenten" van hetzelfde echtpaar in het Engels, thans in bewerking is bij een team van Professoren.

L. C. Heyting Th. Zn.

De Paradijsvogels

Onze oudste (en eeuwig waakzame) abonnee Leo Faust stuurde ons bijgaand gedichtje toe, dat gemaakt zou zijn door de 15-jarige Margriet Kuik uit Den Haag. Ze moet wel erg jong geweest zijn toen ze dit gedicht schreef (want alle Nederlanders zijn nu al minstens vijftien jaren weg uit Indonesië), of ze was 15 toen ze dit gedicht vróeger maakte.

De redactie van het blad waarin het verscheen, "De Stad Gods" schreef erbij: "Toch dromen? Tóch mijmeren. Tóch weemoed?"

Wij willen alleen dit zeggen: Er zijn twee soorten mussen. Die altijd mus geweest zijn en die eens door een speling van het Lot **paradijsvogel** geweest zijn. Die tijd zullen deze ex-paradijsvogels nooit kúnnen vergeten. Heeft niets te maken met heimwee of weemoed of zo. En **zeker** niets met dromen. Het was de reëelste, rijkste en zinvolste tijd van hun leven. Punt.

Hier volgt één zo'n getuigenis. Met dank aan Margriet.

Mijm'rend staar ik in de verte
aan het koude Noordzeestrand
en ik denk aan het warme Java,
Java, mijn geboorteland.

'k Zie weer sawah's, blauwe bergen,
felle zon en volle maan;
'k hoor de tjitjak en de glatik;
' k zie de klapperbomen staan.

Weer hoor ik de tokkèh roepen,
die mij veel geluk voorspelt;
toch zie ik m'n Java nooit weer,
want mijn jaren zijn geteld.

'k Woon nu in het kille Holland,
maar m'n hart is in de Oost,
waar de kembang spatoe bloeien
en de gam'lan mij vertroost.

'k Denk aan doerian en djati,
monjet, sapi en kerbau;
'k ruik de geuren van melati
in de kondeh van een vrouw.

Java, steeds in mijn gedachten,
laat me dromen van je sfeer;
'k blijf met weemoed aan je denken,
want we zien elkaar nooit weer.

"SEMOGA SELAMA ADA INDO"

De inzender van het pantoen onder deze titel in het vorige nummer vraagt ons om de volgende rectificatie: de laatste twee regels van de pantoen zag hij liefst zo vertaald:

"Moge zolang er Indo's zijn
Ook de "Tong Tong" blijven bestaan"

Wij helpen het oprecht mee hopen!

tong tong

ONAFH. IND. TIJDSCHR. — 16e JAARG. No. 15
Pr. Mauritsl. 36, Den Haag - Telegramadres: Tong Tong Den Haag - Tel. 070-54.55.00/54.55.01 - Giro 6685
Uitgave: Publ. en Handel Mij Tong Tong B.V.
Directie en Hoofdredactie: Tjalie Robinson.
2de Redacteur: G. H. Bartman, Willem Klooslaan 38, Eindhoven.
Eind-redacteur: Ch. Manders
Verschijnt de 1ste en de 15e van iedere maand
Prijs per nummer *f* 1,25. Abt. Nederl.: kwart. *f* 7,50; halfj. *f* 15,—; jaar *f* 30,—. Abt. Europa: jaar *f* 37,—
Buiten Europa: jaar *f* 42,—.
Abt. (per jaar en per luchtpost): Australië en Nw. Zeeland *f* 78,—; Indonesië *f* 63,—; Z.-Afrika en Z.-Amerika *f* 63,—; Canada en Ver. Staten *f* 53,—; Maleisië en India *f* 63,—; Suriname en Antillen *f* 53,—.

ZOEKT OP BASIS VAN DE NUTTIGE ERVARINGEN IN DE GORDEL VAN SMARAGD NIEUWE INTERESSEN IN NEDERLAND TE WEKKEN VOOR DE TROPENGORDEL.

*

De directie behoudt zich het recht voor hen die schadelijk geacht worden voor het welzijn van Tong Tong als abonneee te weigeren of af te voeren.

ALLE ABONNEMENTSGELDEN ZIJN BIJ VOORUITBETALING VERSCHULDIGD.
ADVERTENTIES KUNNEN ZONDER OPGAAF VAN REDENEN GEWEIGERD WORDEN.

Naar een Selamatan Tong Tong

Net op het nippertje — want dit jaar komt door de Wet op de Vennootschappen een verandering in de structuur van de N.V. en wordt zij Buitengewoon Vennootschap! — is onze N.V. tien jaren oud geworden. En is in de boezem van de leiding van Tong Tong het plan gerezen om ter gelegenheid van deze bijzondere dag een **Tong Tong Selamatan** te organiseren.

Aangezien onze N.V. werd opgericht op 1 november 1962, zal deze Selamatan gehouden worden in november. Op een later nog precies vast te stellen dag.

Het plan om zo'n gezamenlijk feest te houden, is al vaker in beraad geweest, maar doorgaans heeft Tong Tong het té moeilijk gehad om lang genoeg in een serieuze feeststemming te verkeren. Daarom is er nooit wat van gekomen. Maar zoals bij alle rechtgeaarde Indischgasten is de **behoefte** er altijd geweest om in een feestelijk samenzijn te hopen op "oentoeng" en "redjeki" voor ons werk dat veel meer is dan een tijdschrift sadja of een N.V. sadja, **maar een verbroedering van mensenkinderen die zich ten diepste bewust zijn van het voorrecht dat zij genoten door op het grensvlak van twee culturen in vriendschap en vrede geleefd te hebben. Een historisch en zeldzaam voorrecht dat zij nooit hebben willen vergeten. En waarin zij steeds nieuwe begeestering zochten te vinden.**

Al deze mensen hopen op één dag samen te zijn om persoonlijk met elkaar kennis te maken. Zij beseffen dat Tong Tong zeker niet zo rijk is om een zo groot feest te betalen, maar hopen er een **selamatan** van te maken, zoals ook in de eenvoudigste dessa in Indonesië gehouden kan worden, omdat iedere deelnemer naar vermogen wat bijdraagt.

Wie heeft ideeën voor een onvergetelijke Tong-Tong Selamatan?

Denk erover. Schrijf het ons. In de komende nummers kunnen telkens vorderingen van de organisatie bekendgemaakt worden. Dat het een Selamatan mag worden die niet klinkt als een klok, maar klinkt als een Tong Tong!

Brieven aan de redactie met in de linkerbovenhoek de vermelding Selamatan Tong Tong.

H.K.H. Prinses Christina

Op 18 februari viert onze jongste Prinses, H.K.H. Prinses Christina, Haar verjaardag. Wij bieden haar onze eerbiedige en oprechte gelukwensen aan en onze gedachten gaan op deze dag, ook al is Zij dan niet in ons midden, naar haar uit in Canada. Wij wensen de Prinses voor het komende jaar veel succes in haar muziekcarrière.

Verantwoording van Chris

Saldo per 1-1-'72		*f* 153,75
Inkomsten pro jan. '72		
rente	*f* 1,10	
Chèque Bank of America	*f* 122,36	
L. Simon	*f* 20,—	
Mevr. J. K. A. v. Beusekom-Hauet	*f* 50,—	
		f 193,46
		f 347,21
Uitgaven:		
2 pakk. Bandung	*f* 27,80	
1 pakk. Bogor	*f* 18,—	
3 pakk. Djakarta	*f* 45,80	*f* 91,60
Saldo 1-2-'72		***f* 255,61**

Ik heb getracht de naam van de persoon in de U.S.A. te achterhalen, echter kon men mij enkel mededelen, dat de storting is geschied, via Thos Cook & Son, A'dam. Maar niettemin, thanks a lot, pal!

Chris

De Grote Besmeuring

In de TV-gids van de Ver. Staten van 22 januari heeft onder de titel "The Big Smear" (De Grote Besmeuring) een uitgebreid artikel gestaan over de wijze, waarop in de Nederlandse TV door linkse invloed de berichtgeving over Amerika vaak verwrongen wordt.

Wel, wij slaan dit nu zo zoetjes aan al vijftien jaar gade en we zijn er al zó aan gewend dat we een aantal (in het betrokken artikel met name genoemde) programma's al lang niet meer aanzetten. Doodgewoon omdat door een totaal gebrek aan fantasie en intelligentie al die programma's zó stom-eenvoudig "van hetzelfde laken altijd hetzelfde pak" brengen, dat de gezichten van de beunhazen niet meer te verdragen zijn.

Wat betreft zulke "flinke smeren", daar hebben de Indischgasten in Nederland wel hun portie van te pakken gehad met het "INDISCH ABC", waarvan we achteraf alleen verbaasd zijn hoe - terwille van de "party line" - zoveel intellectuelen en erudieten bereidwillig hun partij hebben meegeblazen. Je voelt je hier vaak "heerlijk thuis" in je eigen vaderland met al die wrange, schampere scheldpartijen, waar **nooit** een eind aan komt!

T.R.

Voor degenen onder onze lezers die aan de verschillende instellingen, welke van tijd tot tijd in Tong Tong worden genoemd en die zich op het gebied van de hulpverlening in Indonesië bewegen, geven wij hieronder nog eens een lijstje met de adressen waarheen U Uw gift kunt zenden.

*

Karta Pustaka (Ned. Cult. Centr.) t.a. Nj. E. Th. **Simadibrata, Dj.** Hadidarsono 9, Jogjakarta, Indonesia.

(Kinder) tijdschriften, boeken.

*

G.I.K.I. (Jajasan Gita Kirtti) Dj. Pemuda 64, Surabaia.

Tijdschriften, boeken, oude kleren.

*

Jajasan Pendidikan Seni Rupa (Nj. Saptodewo)

Kinderboeken, kinder- en andere tijdschriften, teken- en schrijfbehoeften, handenarbeidartikelen.

Nj. Saptodewo, Djl. Merdeka 54, flat 42, Bandung, Indonesia.

*

Chris Simon - Cantatestraat 102, Nijmegen.

Oude, goede kleren, naaigerei. Géén levensmiddelen!

Bijdragen kunnen worden gestort op: Postrekening 817791 - Bondsspaarbank, Nijmegen t.b.v. rek. no. 932037909 t.n.v. Chris Simon.

*

Fonds 60.000 Gironummer 6685. Vergeet U niet s.v.p. erbij te vermelden dat Uw storting voor het Fonds 60.000 is bestemd, daar anders onze administratie voor grote moeilijkheden komt te staan!

Wees een BOOM, een VRUCHTBOOM. Lever na slechts éénmaal geplant te zijn vruchten voor vele, vele jaren. Plant *f* 10,— in het FONDS ZESTIGDUIZEND!

„Tot in den Doet"

Al komt deze Kerstboodschap van H.M. de Koningin laat GOEDE copy komt nóóit te laat. En deze boodschap is goed. Want ook onze vorstin heeft het nodig geacht de kerstboodschap te wijden aan De Eindstrepen aan de kim. Het heeft ons verbaasd dat hoofdredacteuren, ministers, partijvoorzitters hierover tot nog toe zwegen, maar als een wáár Leidster des Volks heeft onze Koningin begrepen dat zij hierover spreken MOEST om zich daarmee één te weten met haar onderdanen met wie zij immers sámen "tot in den doet" hoopt voort te gaan.

Graag wilde ik dit jaar weer wat zeggen op het Kerstfeest. Ik luisterde op weer een nieuwe manier naar de woorden uit de Kerstboodschap: "Vrede op aarde".

We weten langzamerhand allen, dat het woord "vrede" hier een veel vollere betekenis heeft dan in onze taal. Het bevat alles, wat men iemand kan toewensen: welzijn, gezondheid, geluk, tot je recht komen, beminnen en bemind worden, innerlijke zekerheid over de zin van je leven, naar je doel en bestemming toegroeien, vervulling van je idealen, — dat alles en nog meer.

En dat — op aarde!!!

En hoe staat onze aarde er voor? Zullen we er op kunnen blijven leven? Is ze misschien binnenkort dood?

We grepen in in haar zelf, in haar planten- en dierenrijk: 'n steeds talrijker mensdom deed dit steeds intensiever. We gebruikten de aarde terècht, maar misbruikten haar evenzeer. Veel van wat we deden was zowel knap als kortzichtig en liep ons dus uit de hand. Dreigen we soms bij miljarden van gebrek om te komen in het vervuilde zog van de techniek?

En dit alles is dan nog des te onrustbarender in een wereld waarin men bovendien nog steeds elkaar wantrouwt en naar de keel vliegt.

De bedreiging van het voortbestaan van onze wereld is nu tot ons doorgedrongen. Het was voor velen een schokeffect.

Wij — de gehele mensheid — zijn ons meer of min plotseling bewust geworden, dat wij formidabele problemen moeten oplossen, in de naaste toekomst, willen we inderdaad op aarde kunnen voortbestaan. Ons overweldigend grote en groeiende aantal heeft, naar men telkens hoort, binnenkort allerlei grondstoffen, zoals b.v. de brandstoffen, opgebruikt, terwijl de techniek daar evenzeer steeds meer van doet opeisen en toch maar in steeds razender vaart verder gaat — blindelings meestal. Onze toekomstige voedselvoorraden baren nog ernstiger zorgen dan de tegenwoordige, en wat er nog is, raakt steeds ongelijker verdeeld over de wereld. En bij dat alles vervuilen we alles en bedreigen daarmee onze gezondheid en die van moeder aarde op grote schaal.

Wij zijn in Gods hand.

Dit stel ik voorop en niet als vage troost achteraan omdat het voor mij zekerheid is. Levend of gestorven, in vreugde en leed, we zijn in Gods hand. Dit betekent, voor elk van ons, uiteindelijk: **vrede** — in die ruimste zin.

Maar: voor de mens is er geen vrede, als hij dit niet zelf wil, als hij daar niet aan mee werkt, er tegenin gaat.

We leven in een tijd van grote overgang. We zijn in een stroomversnelling vol draaikolken van verwarring. Alles blijkt telkens weer vergankelijk, zelfs de eeuwige waarden kunnen het lijken (lijken).

We leven in 't grensgebied tussen een voorbije tijd en een toekomst vol huizenhoge, hemelhoge vraagtekens, die een toekomst kan zijn van worden òf vergaan.

Voor wie er in een vage angst voor de toekomst leefden, zijn alle onheilsvoorspellingen een houvast, ze zeggen: dat is het nu, waar we bang voor waren. Maar angst was nog altijd de slechtste raadgever. Die raadt aan tot paniek, — of tot ogen sluiten — of tot moedeloosheid.

't Gevolg zou dan zijn alsof men voor 't leven de dood koos! en zou 't tegendeel zijn van onze bestemming!

Maar door de schok van dit mogelijke toekomstbeeld ziet men 't gevaar levensgroot. Dat is op zichzelf alleen maar heilzaam. Maar 't mag ook **niet** voor ons oog tot een monster uitgroeien, dat ons machteloos maakt. De leefbaarheid van de wereld hangt af mede van de instelling van ieder van ons.

Er is dadendrang. Mensen gaan over tot daden. Het is aan alle overheden en particulieren, alle hersenen en handen ter wereld om samen deze wereld-taak tot een goed einde te brengen en een goed begin voor de verdere tijd mogelijk te maken. Die mensheid heeft 't in eigen hand. Wetenschap en techniek en de vindingrijkheid van onze hersens kunnen 't aan! Als de overtuiging er maar is, dàt het kan! Als de wil er maar is om het te winnen!

Iedereen heeft bovenal in eigen hand het wapen van zijn geestesinstelling. Daarmee beïnvloedt hij de algemene geestesgesteldheid. Allen kunnen door dingen te doen of na te laten doeltreffend vechten voor onze algemene zaak.

't Is een kwestie dus van alle hens aan dek: om onze prachtige aarde te redden — in wereldwijde samenwerking in intens, effectief samengaan.

En daar we dit gemeenschappelijk, als één wereld, zullen moeten volbrengen, is 't dan te boud om daarbij te denken: wat een gelegenheid biedt dit, wat een kans ligt hier in, voor wereldwijde saamhorigheid en kameraadschap! — ?

En velen zijn ergens in de diepte van hun hart blij, dat ze mogen **doen.** Want de mens wil leven voor een verwachting.

't Gevaar voor deze gemeenschappelijke actie, is de mensheid zelf, dus wij allemaal — verdeeld als we zijn door vermeende eigen belangen. Onze kortzichtigheid en eigengereidheid, wij zèlf zijn de vijand van ons eigen behoud en 't leven van 't geluk op aarde! Deze kleinzieligheid zal het veld moeten ruimen, zal het niet kunnen houden — willen wij het winnen. Die is tenslotte ten dode gedoemd — of......... wij zijn het.

Wel zal het grote geestkracht van ons allen vergen: wijsheid, standvastigheid, grote openheid en zicht op wat ons allen samen raakt.

Als je jezelf als het middelpunt van de wereld ziet, blijk je altijd op je eigen ondergang aan te sturen. Dit kan gestopt worden en dat gebeurt pas radicaal als je die Ander in het middelpunt ontdekt...... bij het bliksemlicht van Kerstmis, dat het grootste, het schokkendste effect in heel het wereldgebeuren aankondigde. En al die anderen, je medemensen, naast Hem. Hij staat klaar, ons te helpen. Dan zie je ook, dat wie leven of "eigenbelang" zal willen verliezen, het juist zal behouden.

Voor wie duidelijk, echt, de keus ziet tussen 't er-op-of-eronder bij het aflopen van een oude tijd en de mogelijkheid van nog een toekomst; van een toekomst vol van nu nog fantastisch lijkende mogelijkheden, waaruit we wijselijk de beste zullen moeten kiezen; een toekomst voor verdere, latere geslachten dan de nabije: voor wie die keuze-mogelijkheid ziet, voor die is er bemoediging. En wel deze: dat Christus' komst aantoont, dat wij, de wereld, voor God de moeite waard blijken om gered te worden. Hij wil ons behouden en ons bevestigen. En vrede, ja, ook op aarde. Hij geeft ons, met onze geest en onze middelen, de kans om uit het moeras te komen en deze prachtige planeet goed te onderhouden, te gebruiken en te ontwikkelen.

Ieder van ons zal eens deze wereld verlaten — en ik voor mij zeg volkomen overtuigd: naar een beter, hoger leven.

Maar dat is geen reden om deze aarde, die ons toevertrouwd is, niet te laten voortbestaan. Ondanks de spanning tussen haar bestaan en haar vergaan, ligt het in onze macht haar te redden.

Ik wens U allen **goede** Kerstdagen, en een nieuw jaar van "vrede".

Richting Zoeken In De Chaos

Onze uitnodiging om n.a.v. het artikel "De Eindstrepen" in het kerstnummer van Tong Tong Uw opinie te geven heeft een **overstroming** van brieven bij ons ten gevolge gehad! Niet alleen algemene opinies, maar ook knipsels uit andere bladen, vroeger geschreven artikelen die met dit probleem verband houden, uitwijdingen over die facetten van het totaalprobleem die men als het gevaarlijkst beschouwt.

We zeggen dank aan Bronmijer, Segond v. Banchet, de Man, Offermans, Saja Sadja, Kampmeinert, Korteweg, Sahusi-lawane, Roelofsma, twee Diedrichs, Elmensdorp (vrouwen en mannen door elkaar) en nóg vele anderen, die b.v. tijdschriften en zelfs boeken opstuurden of in aanbeveling gaven. Alles bij elkaar té veel om ooit billijk verdeeld in Tong Tong te verwerken.

Klopt! Dit IS een ENORM vraagstuk, het grootste dat wij in ons leven te verwerken kregen misschien. En duizenden pennen zullen er in geen decennia over uitgeschreven kunnen zijn. MAAR WIJ HEBBEN GEEN TIJD OM ALLES UIT TE PLUIZEN. Wij moeten snel een nieuwe en positieve levenshouding zien te vinden. Wij moeten veel belangrijk SCHIJNENDE problemen aan de kant gooien en onze gedachten concentreren op het vinden van methoden om de ergste gevaren te bezweren.

Laten wij eerst om ons heen kijken en nagaan welke positive criteria wij gevonden hebben. Op de eerste plaats zijn de enige twee Groten, die in deze tijd ernstige woorden van waarschuwing hebben laten horen, H.M. de Koningin en Sicco Mansholt geweest. Onze Koningin geven wij met haar Kerstboodschap een extra plaats in dit nummer. Sicco Mansholt (die ook in Indië gewoond en gewerkt heeft) heeft bij verschillende gelegenheden niet geaarzeld te laten horen dat "we de mensen aan het denken moeten zetten", omdat we "nu weten dat de bodemschatten eindig zijn en we moeten ophouden met potverteren, want we eten het portie van onze kinderen NU op!" En meer uitspraken die getuigen van waakzaamheid en ernst. Onze lezers zijn dus in goed gezelschap!

Daarnaast schitterden ALLE leiders van politieke groeperingen door afwezigheid en hadden nog steeds de zwetsers voor de politieke TV de grootste muil over politieke probleempjes. Sicco Mansholt kreeg natuurlijk prompt een standje van Het Parool. En wat trouwens in **zijdiscussies** over De Eindstrepen opviel, was dat de kleinste burgerlijkheid - die van het mekaar de schuld geven - bij de pedante politieke betweters de luidruchtigste partijen bliesen.

Wáár is het dus wat Prof. C. J. F. Böttcher (de enige Nederlander in de Club van Rome) hierover zei:

> "Men kibbelt jarenlang over politieke problemen, die in relatie tot de werkelijke wereldproblemen als overbevolking nauwelijks van belang zijn. Ik heb weleens de indruk dat de diplomaten tevoren conflicten inbouwen omdat ze denken dat ze anders niets meer te doen hebben."
>
> "De grote wereldproblemen als overbevolking en milieuvervuiling konden in de eerste plaats ontstaan doordat in de hele wereld het overheidsapparaat volslagen verouderd is. De grote wereldproblemen kan men alleen maar oplossen door ze in hun onderlinge samenhang te bestuderen en integraal aan te pakken. En tot zo'n aanpak is een overheid die het nog moet stellen met een departementale indeling uit de vorige eeuw niet in staat. Een bedrijf met een dergelijke bestuurlijke opzet zou binnen een week failliet zijn."

Een andere voorwaarde om de problemen op te kunnen lossen is volgens prof. Böttcher **een werkelijke internationale samenwerking** tussen de regeringen, maar daar komt nu nog maar bitter weinig van terecht, vindt hij.

In twintig jaren leven in Holland hebben we genoeg geleerd van wat men hier "politiek" noemt. Maar in feite eindeloos twisten is om het twisten zelf, waarbij de Waarheid er niets toe doet en men niet terugdeinst voor schaamteloze vervalsingen om het grote publiek volslagen verward te maken. De pers zelf brengt hiervan welhaast elke maand frappante voorbeelden. Een laatste: de wijze waarop "De Oppositie" jaren lang de constructieve en positieve bouw-arbeid van minister Schut verdacht heeft gemaakt, gehekeld en afgekraakt, terwijl nu pas blijkt dat deze minister een bijzonder loffelijke staat van dienst heeft met een enorme gebouwen-productie. En NU kruipt diezelfde oppositie in een hoekje. En zoekt nieuwe aanvalsmogelijkheden, waar het grote publiek weerloos tegenover staat.

Hier staat het woord waar het om gaat: ondanks de enorm omvangrijke voorlichting op vele terreinen in Nederland, is hiervan zoveel leugen en verdraaiing, dat wij t.o.v. de waarheid WEERLOOS zijn.

Er rest dus alleen één verweer tegen, zelfs al is het een negatief verweer: lees géén en luister niet naar politieke voorlichting, zowel de directe als de indirecte (zoals b.v. in commentaren en nabeschouwingen.) Niet omdat daar leugenaars zitten, maar omdat er leugenaars BIJ zitten. En één rotte appel in de mand maakt AL het gave fruit te schand.

Als U in het vervolg de radio en TV-gids thuiskrijgt, besteed een kwartiertje aan het met rode inkt doorhalen van álle programma's over politiek. U zult merken hoeveel tijd U daarmee wint. En die U dus nuttiger besteden kunt, zelfs met "negatieve" meditatie!

Verder: koop zo weinig mogelijk boeken. Twee "deugden" zijn al sinds decennia totaal uit hun voegen gerukt en ontwaard: **intellectueel** en **erudiet.** Vermijd de mensen die ermee schermen. Het letterlijk "het publiek doodgooien met lectuur" heeft onze hersens al sinds jaren volgestopt met enorme massa's nutteloze rommel. Zelfs het zogenaamd neutraal blijven door alle massa's **pro, PLUS** alle massa's **anti** lezen veroorzaakt alleen verstandsverbijstering. Een mens kan ONMOGELIJK alles lezen wat de wereldpersen drukken.

In de tijd van Christus kon inderdaad geadviseerd worden om alles te onderzoeken en het goede te behouden, omdat toen weinig "in omloop" werd gebracht. Maar sinds de boekdrukkunst werd uitgevonden, is de mensheid letterlijk verdronken geraakt in een Zondvloed van gedrukten. Wie kan het hoofd nog boven water houden? Kan het ooit wel? JA.

Als wij minder vertrouwen op ons verstandelijk denken, onze ratio, onze routinedenkmethoden, maar meer luisteren naar ons **intuïtief** denken, de „intelligentie van het hart". Maar hiervoor moet men zuiver zijn. Wie zich zuiver houdt, heeft GEEN ÉÉN bewijsvoering nodig, geen duizend bewijzen "zwart-op-wit", maar voelt intuïtief direct wie of wat verkeerd is. Maar nogmaals: wees ZUIVER. U, dames, weet het best hoeveel dames foutief het uitgangspunt gebruiken "mijn intuïtie zegt mij..." En daarna vals beschuldigen! Wij moeten ons op dit gebied geheel opnieuw scholen. En weet U: onze beste school kan nog steeds de TV zijn, waar alle mensen "met hun gezicht open en bloot te kijk staan". En U-zelf weet heel goed wélke voorlichters U NOOIT gelooft met hun onbetrouwbare gezicht, hun glazige ogen, hun farizeisch smoeltje. Die nooit iemand recht in de ogen durven kijken. Die hun gelijk "bewijzen" met echte foto's en echte films", maar die handige verzamelingen valse knipsels en volkomen vervalste films zijn. Langzamerhand worden we in twintig jaren toch wel wijzer.

Ik geloof dat wij het samen meer en meer eens zullen worden over tal van duistere en vertroebelde zaken als wij ons in den vervolge lieten leiden door deze twee koersbepalingen:

A. Wat staat in Thessalonicenzen 1 : 5 verzen: 19. Bluscht den Geest niet uit. 20. Veracht de profetieën niet. 21. Beproeft alle dingen: behoudt het goede.

De Geest, dat is "de stem van het hart", NIET die feilbare geestloze grijze hersenmassa, die eigenlijk alleen een vleselijke computer is.

De profetieën, dat is ook M.I.T. onze jongste ondergangsvoorspelling. Lees ernstig. Onderzoek ernstig.

Beproeft de dingen. Nooit zo maar stom geloven. De Geest is U gegeven om er iets mee te DOEN; is méér waard dan oren.

B. Een raad die iemand U geeft met zestig jaren veelbeproefd leven: **koester geen wraakgedachten;** houd U afzijdig van alles wat om wraak roept.

Want wraak lost NOOIT iets op; wraak VERDUBBELT alleen wat reeds slecht is. Als deze mensheid ten onder zal gaan, zal het komen omdat men in het kielzog loopt van de wraak - die nooit grenzen kent......

T.R.

*

P.S. Wij kregen ook veel reacties op speciaal "De Zin van Zeep en Soda" en dat doet ons extra veel plezier. Er is nog steeds veel te veel gemakkelijke neiging om het werk van vrouwen te bagatelliseren. Het feit dat zijzelf zo'n "onbelangrijke zaak" als zeep en soda serieus nemen, bewijst dat zij over veel Grote Problemen grondig hebben nagedacht en de wortel van menig kwaad hebben opgespoord (ook al schijnen de Grote Zeepkoningen de Dames op hun wenken te bedienen - het lijkt meer op bedriegen!)

Er kwam zelfs een flinke vrouwenbrief uit Schiermonnikoog. Ja, ook daar komt Tong Tong! En denk er niet te min over. Toen de vorige beschaving (de Romeinse) 2000 jaar geleden ten onder ging, werd een Koning der Mensen geboren in een nietig dorpje Bethlehem, weet U nog? Dus Schiermonnikoog is onze „anak mas"! Wij zijn er erg trots op dat uit het kleinste blad van Nederland zoveel wakker response komt op het Grootste Wereldprobleem, uit de hele wereld! - Red.

PROMOTIE

Naam: Amy Elvire Harrebomée.
geboren: Madioen, 13-8-1930.
dus: Nonnah Madioen.
Lyceum: 47-51
Artsstudie: Gemeente Universiteit Amsterdam 1952-1959.
Gepromoveerd: 16-12-1971.
Onderwerp: Celtransformatie bij Regeneratie.
Een experimenteel onderzoek bij: Axolotl-larven.
Een **buiten**gewoon onderwerp.
Oordeel v.d. Commissie: uitstekend.

Oordeel van Tong Tong: Bagoes! Selamat! Poekoel Teroes!

TONG TONG HALVEREN? NOOIT!

In Tong Tong No. 10 - 1 dec. '71 moet ik tot mijn verbazing lezen, dat er lieden zijn, die U adviseren de abonnementsprijs niet te verhogen, maar van T.T. een maandblad te maken.

Het zal wel aan mij liggen, maar ik snap dit niet.

T.T. in dezelfde uitvoering 1 maal per maand laten verschijnen voor dezelfde abonn.prijs betekent dus dat 1 nummer **2 maal zo duur wordt(!).**

Verschijnt T.T. 1 maal per maand met 2 maal de huidige inhoud, dan blijft de prijs voor 2 nummers gelijk. U bespaart alleen 1 x per maand de verzendkosten, of moet bij 1 x per maand verschijnen de abonn.prijs gehalveerd worden?

Ik zie in dit alles geen verbetering en het kan, zoals U terecht opmerkt, alleen maar ledenverlies geven.

Laat T.T. alstublieft zo blijven en als U zegt, dat de abonn.prijs wat omhoog moet, dan moeten wij als T.T.-familie zoveel vertrouwen opbrengen in U, dat wij dat zonder meer aanvaarden. Alles wordt duurder, dat ondervinden we praktisch elke dag en...... we betalen. Maar als ons lijfblad hetzelfde doet uit bittere noodzaak, dan komen de protesten los.

Ik zou willen zeggen: "Kom Tongtongers, helpt allen mee iets in stand te houden, dat voor velen van ons van grote waarde is en laten wij de idealisten die voor **ons**, en niet uit winstbejag, T.T. in stand willen houden, in ieder opzicht steunen."

Het voormalige Indië was en is ons zeer dierbaar: we hebben er geleefd en gewerkt, vreugde en verdriet gekend en T.T. helpt ons, niet als heimweeblaadje maar als levende figuur, de herinnering mooi en levend te houden, en een nieuwe band te scheppen met de huidige gordel van Smaragd.

Beschouw het betalen van Uw abonnement op T.T. niet als een soort liefdadigheid, maar waardeer al het goede, dat U uit vriendschap van ganser harte geboden wordt.

J. Bronmeijer

Ik kan niet meer lezen

Beste Tong Tong,

Met veel plezier heb ik altijd Tong Tong gelezen. Sedert Maart/April gaat dat niet meer. Mijn ogen zijn zo slecht geworden (staar) dat ik niet meer kan lezen, ook niet met een vergrootglas. Daarom moet ik tot mijn spijt voor het abonnement bedanken.

De Tong Tong een lang leven en veel succes toegewenst door

W. F. van Neden

P.S. De ouderdom komt met gebreken. Ik heb niet alleen staar, maar ik sukkel voort met méér ouderdomsgebreken (worden kalm opgesomd! - Red.), waardoor de enkele stappen lopen van de woonkamer en terug naar de keuken al zeer vermoeiend zijn. En dan zegt men dat ik een gezegende leeftijd?!! heb (87).

Zulke brieven zijn helaas niet zeldzaam bij Tong Tong. Een enkele plaatsen wij (met excuses aan van Neden) om de andere lezers een even kalme en precieze kijk te geven op de Oude Dag als Van Neden zelf. En met trots voegen wij eraan toe, dat geen klacht komt over de lippen van onze oudsten, die hun langzamerhand steeds groeiende eenzaamheid met het stoïcisme van een Indiaan recht in de ogen zien. Wij kunnen ze bij het ingaan van het Nieuwe Jaar alleen nog een vriend toewensen die geregeld een uurtje kan vrijmaken om uit onze Tong Tong aan ze voor te lezen. En ze bedanken dat ze niet luid en jammerend hun zak en as over ons heen schudden. Ouderdom is Menselijk. Als wij er als mens van hebben mogen genieten, laat ons ook moedig de rekening betalen die IEDER mens tot slot gepresenteerd wordt. Want de eenzaamheid door ouderdom kán een ongekende rust en wijsheid geven als de mooiste stap naar de Eeuwigheid.

T.R.

Nu we geen Ping Ping hebben om Indonesië weer te zien, is Tong Tong een hele troost!

Mevrouw D. Couwenberg-Molenaar

Bravo, Mevrouw Couwenberg! Het zou het blijvend devies voor ons blad kunnen zijn. Een aansporing aan ALLEN om dit blad door en door eerlijk en hartelijk te houden.

MACHT VERDRIJFT RECHT

Er bestaat in Nederland groot onbehagen over de toenemende onveiligheid, gemis aan zekerheid en gebrek aan bescherming van de burger; de angst heerst dat het recht plaats maakt voor de macht, zei 27 oktober het VVD-Tweede Kamerlid mr. A. Geurtsen voor de Kamer.

Bij de behandeling van de begroting van het ministerie van Justitie noemde hij een aantal recente voorbeelden zoals de wekelijkse notering van drugprijzen door de VPRO-radio, het optreden van knokploegen om krakers uit gekraakte panden te zetten, de acties van de Rode Jeugd in Eindhoven en de machteloosheid van de politie tegenover de Enschedese onderwereld, als voorbeelden hoe „het recht tussen je vingers doorglipt".

Ook op velerlei ander gebied is er reden voor ongerustheid. Ouders van kinderen tot 18 jaar laten hun kinderen al lang niet meer in de avond de straat op. Of als het móet, zit men in de zorg. Wie gewoon menselijk verantwoordelijkheidsgevoel heeft, praat al lang niet meer vergoelijkend over het maatschappelijk patroon. Wij zijn sinds een jaar of tien lelijk afgezakt en ons vertrouwen in de toekomst is er niet beter op geworden.

Merkwaardig is dat wij een aantal burgerlijke manquo's die we het Indonesische volk nog heel lang verweten en die het gevolg was van de oorlogstoestand tijdens de politionele acties, nu in **vredes**-Nederland niet willen zien, hoewel hier en nu geen excuus geldt voor de vele vormen van burgerlijk wangedrag. Maar wat in het dagelijkse leven in het spotrijmpje leeft: "Wie het zegt, is het zelf!" gaat beslist ook op voor hele volken!

VUILE WAS

Een lezer vestigde onze aandacht op de verschijning bij een obscuur uitgeverijtje van een nieuw boek over de Nederlandse ervaringen tijdens de politionele acties, genaamd "De Vuile Was", een titel die voor zichzelf spreekt, geschreven door een heerschap dat wegens zijn ongekamde haren bij zijn onderdeel bekend stond als "Sapu". Eigenlijk weten de lezers nu al genoeg: een levensbeschouwing van Jan Cremer met de tolerantie van een porno-tijd, plus eenzijdige grofheid die een ander standaardwerk in de herinnering roept: "Indisch ABC". Als men beseft dat zulk soort Indische ervaringen al eeuwen lang via bepaalde typen Nederland zijn binnengekomen en dat de maatschappij een hang heeft naar het platvloerse, begrijpt men hoe langzamerhand een soort historische vervuiling is kunnen ontstaan, die men antikolonialisme noemt.......

„L'ÉCOLE DU CITOYEN"

Dezer dagen in een tijdschrift gelezen dat volgens de filosoof Jean Fourastié niet welke filosofie of religie ook, maar **de straat** de hedendaagse burger vormt: "La rue est l'école du citoyen." Wie mijn piekerans kent, weet dat ik dit al gezegd heb (o.a. met een citaat van Henry Miller) toen ik als straatslijper door Djakarta's straten zwierf (in 1947).

Wie echter de Europese straten kent met zijn krankzinnige auto-geros, de gesloten gevels met de deuren-met-belletjes en het volslagen ontbreken van élk normaal menselijk leven (alles is keurig en fatsoenlijk in confectie gehuld) dan alleen in het haastig elkaar voorbij gaan, beseft dat de **lege straat** ook de **lege ménsen** vormt hier.

Welk een verschil met de Aziatische straten, die letterlijk uit hun trottoirs barsten van alle denkbare vormen van kleding en zeden en rassen en talen en leven! Waar men, zittend op de trappen van "De Harmonie" in al zijn vergane glorie, een hele dag de meest uiteenlopende avonturen aanschouwt en de verrukkelijkste schotels en dranken proeven kan! Tjobah in Chollan. Als niet teroes bètjèk! Asal tida djadi 1 blok ès......

RECTIFICATIE

In mijn artikel "Kerstmis in Kesilir" heb ik twee populaire figuren in het kamp abusievelijk verwisseld, aldus abonnee W. E. Grashuis.
Ik schreef daarin, dat Dr. van der Sleen de kamparts was, maar dat is niet zo.
Dr. van der Sleen was doctor in de geologie of botanie, die in het kamp lezingen hield over zijn reizen en wederwaardigheden. Als "upah" vroeg hij dan een grote portie erwtensoep of nasi goreng van de barakbewoners.
Hij was het **wel** die op Kerstnacht met de tjikar van Kesilir naar Sanggar kwam rijden, maar de aanduiding "kamparts" is dus fout.
Ik kan niet op de naam van de populaire kamparts komen, maar hij liet zich wel door alle bekende slangensoorten bijten om immuum te worden tegen slangenbeten. De rest van het verhaal is dus juist, alleen de naam "van der Sleen" niet.

DE HERRIJZENIS

Over het dierbare voorschottensysteem in het oude Indië zijn natuurlijk heel wat grappen gemaakt. Eens, toen al tijdens de politionele acties op vele wijzen het herstel van de landbouw door het Bestuur werd aangemoedigd, was er in een dessa ergens in Oost Java een rapat van tani's uit de omgeving onder leiding van de resident.
Deze bracht zelf het voorstel te berde of men niet met voorschotten het herstel sneller op gang kon krijgen. Natuurlijk niet over de hele linie, maar alleen voor hen die er zelf om zouden vragen. Maar daar had snijvelder Pong Pieters bezwaren tegen.
"Adoeh, Residen! Ze neem allemáál. U weet maar niet. Tjoba U neem holle bamboe, U steek in de grond van kerkhof. En dan U sreeuw d'r in: "Perskoooot!!" Bangoen de hele koeboeran!..."

OUDE EN JONGE DJAGO'S

Zoals men uit het vorige nummer weet, hebben de jonge jazz-minnaars van "The Roaring Twenties Club Breda" via Tong Tong contact gezocht — en gekregen — met de Indische jazzwereld van de (ook voor Indië!) Roaring Twenties. We geven even een indruk van de vorderingen:

> De reacties op het "Indië Project" zijn tot nu toe boven enige verwachting. We hebben inmiddels met het tijdschrift "Doctor Jazz" (HET blad voor de Classic Jazz -"fanatici"), waarmee we goede contacten hebben, een overeenkomst bereikt, zodat het "Indië Project" nu officieel de geschiedschrijving van de jazz in Indië kan brengen. Wij publiceren uit de binnengekomen reacties een reeks artikelen en zowel Doctor Jazz als de Chronicle trachten zoveel mogelijk gegevens te verzamelen.
> "Doctor Jazz" zal dan uiteindelijk, samen met ons, het geheel samenvatten en er een echte "jazz-kalender van maken.
>
> Uit de binnengekomen reacties van de heren H. van den Brink en Ch. Overbeek Bloem kunnen wij het eerst putten voor een artikelenreeks van het "Indië Project". Uit beider brieven is op te maken, dat de heer Mackenzie zeer belangrijk is geweest (de "Indische Eddie Lang"), maar hoewel aangeschreven, heeft deze nog niet gereageerd. ("Mack was de brief kwijtgeraakt, maar we hebben hem natuurlijk direct weer "gesamboengd"! - Red. TT). Overigens is mij gewezen op een voor ons zeer belangrijke artikelenreeks in Tong Tong, n.l. Music Makes Me, gestart op 15 april 1960, 4e jaargang, nr. 19, blz 8. Het eerste artikel ging over de heer Overbeek Bloem, die het mij ter leen heeft opgezonden. Misschien kunt U mij helpen aan exemplaren van Tong Tong met deze artikelen reeks......

*

We hopen dat nog meer lezers, die bijzondere herinneringen hebben aan Indische jazz-bands of spelers in die bands, hun herinneringen willen sturen naar: **Rob Cremer, Prins Frederiklaan 7, Breda.**

After all zijn deze jongelui **de eersten van de volgende generatie,** die ons verleden (ook al is het "maar" van de Jazz) de moeite waard achten om te bestuderen en te preserveren. We zijn werkelijk benieuwd wie de volgende geinteresseerden zullen zijn. Letterkundigen, historici, sociologen, natuurkundigen?

Zoals U weet zijn in de V.S. en in Engeland een aantal universiteiten, die officieel als abonnee van Tong Tong zijn ingeschreven. Daarentegen distanciëren nog steeds de universiteiten in Nederland zich even officieel van Tong Tong. We dachten dat alleen kleine mannekes last hadden van koloniale voorzichtigheid!

Maar misschien is in hun zeergeleerde ogen Tong Tong "tóch maar niks" en was ook Indië "toch maar niks". En zoekt men het zoals gewoonlijk bij stijfgefrakte en hoogbehoede wetenschapsmensen. Het zal niet de eerste keer zijn in de Nederlandse wetenschap dat men het simpele en evidente voorbij zag in de jacht op theoretische en gediplomeerde kennis — die vaak totaal verouderd en buiten het werkelijke leven bleek te zijn......

Udjung Pandang Versus Makassar: 1-0

door:

A. ED. SCHMIDGALL-TELLINGS

Aan het berichtje "Een Naam Verloren", voorkomende in TT van 1 oktober j.l., waarin melding wordt gemaakt van het feit, dat "de Indonesische regering de naam van Makassar, hoofdstad van Sulawesi (Celebes) (Is dit wel juist?-AST), (heeft) gewijzigd in "Udjung Pandang", zou ik gaarne een en ander willen toevoegen. Vooral daar bovenaangehaalde zin wordt gevolgd door de opmerking "een reden voor de naamsverandering is niet gegeven".

Volgens een "Antara" nieuwsbericht van 10 november 1964, dat is nu dus zeven jaar terug, heeft de Gewestelijke Volksvertegenwoordiging van de Stadsgemeente (in het moderne Indonesisch genoemd Kotamadya) Makassar een initiatiefvoorstel aangenomen van het lid Hasan Usman c.s. om de naam van de stad Makassar te wijzigen in **Djumpandang.**

In de considerans van het voorstel wordt o.m. aangevoerd, dat de originele naam van dit stadgebied **Udjungpandang** of **Djumpandang** was en dat deze naam reeds was gebezigd door Sultan Hasanuddin. Bovendien noemen de ethnische groepen van Sulawesi Selatan (Zuid Celebes), dat zijn de Makassaren, Boeginezen, Toradja's en Mandarezen de stad niet Makassar, maar **Djumpandang.**

De considerans zegt verder dat: "Verscheidene Makassaarse historici beweren dat de naam Makassar vroeger was gegeven door de koloniale Portugezen en Hollanders aan het gebied dat thans bekend staat als de Stadsgemeente Makassar. Eigenlijk gezegd, wordt met het gebied van Makassar bedoeld, de streek gelegen tussen Takalar en Djeneponton".

Het "Antara" bericht besluit met de slotperoratie: "De naam **Djumpandang** zal officieel in gebruik worden gesteld op 1 januari 1965".

Ik verschil van mening met de iniatiefnemers voor zover betreft de zinsnede, dat de naam Makassar was gegeven door de koloniale Portugezen en Hollanders, want er bestaat een legende, welke zegt dat op een namiddag de ingezetenen van Tallo werden opgeschrikt door de komst van een zeer eigenaardige prauw. Een slaaf zag echter het eerst die prauw en onmiddellijk schoot hem het verhaal te binnen van **Lontara Bilang** bekend onder de Makassaarse Boeginezen. Het verhaal zegt dat naarmate de prauw dichter bij het strand van Tallo zou komen, de prauw hoe langer hoe kleiner zou worden, totdat hij de vorm zou aannemen van een **kalongkong** of klapperdop. **Lontara Bilang** betekent volgens mijn zegsman, dhr. Andi Sjamsu, zelf een Boeginees, Derde Secretaris en één van de kopstukken van de Voorlichtingsdienst van de Indonesische Ambassade in Washington D.C., letterlijk: „Het lontarblad zegt". Volgens hem zou **Lontara Bilang** in dit verband het best kunnen worden weergegeven met "Makassaarse Kronieken".

Hoe het ook zij, nadat de prauw voor anker was gegaan, debarkeerde een man gekleed in een rode tabbaard met een groene mantel. Het was toen omstreeks zonsondergang. De verbazing van de slaaf steeg ten top, toen hij zag dat bovenbedoelde persoon op een plekje nabij het strand eigenaardige bewegingen zat uit te voeren. Eerst stond hij, dan zat hij met gekruiste benen, daarna boog hij zich voorover en dit "spelletje" herhaalde zich ettelijke malen.

De slaaf, die geen raad wist wat te doen, rapporteerde het voorval aan de **Sombaja** (volgens dhr. Andi Sjamsu vnd betekent **somba** hetzelfde als het Indonesische **sembah,** zodat **Sombaja** het Indonesische **Jang dipersembahkan** nabij komt, dus zoiets als "degene aan wien men de **sembah** brengt", m.a.w. "degene die geëerbiedigd wordt" of, nog anders, "de Vorst"), in dit geval de Prins van Tallo: I Malangkai Daeng Manjonri, die zich op dat moment juist in zijn paleis ophield.

Op het horen van de woorden van de slaaf, rende de Vorst ogenblikkelijk uit zijn paleis en samen met de slaaf ging hij naar de plek, waar de man in de rode tabbaard het zonsondergangsgebed had opgezegd. Bij het zien van de vreemde eend in de bijt, stak de **Sombaja** zijn beide handen uit in de richting van de vreemdeling ter verwelkoming. De groet werd eerbiedig beantwoord.

In de **Lontara Bilang** wordt voorts uiteengezet dat, toen de twee lieden elkander de hand gaven iets mysterieus was voorgevallen, want in de handpalm van de **Sombaja** stonden Arabische karakters geschreven, welke de geloofsbelijdenis blijkt in te houden. Voor hen die niet op de hoogte zijn van de Islam zij hier vermeld, dat de geloofsbelijdenis als volgt luidt: "Er is geen God dan Allah en Mohammed is Zijn Profeet". In het Arabisch luidt de belijdenis: "Asjhadu an la Ilaha illa Allahu, wa asjhadu anna Muhammadan Rasulu'llahi".

De Vorst was zo perplex over het voorgevallene, dat hij de man in de rode tabbaard uitnodigde om met hem mee te komen naar het paleis. Maar toen de **Sombaja** echter achterom keek om enkele woorden tot de vreemdeling te zeggen (de legende zegt niet in welke taal zij zouden hebben gesproken! - AST), bleek deze te zijn verdwenen. Alleen zijn voetsporen waren nog zichtbaar op een zeesteen, waarop hij moet hebben gestaan om aan land te komen. De Prins van Tallo was dermate geschrokken dat hij verbouwereerd uitriep: "I Makkasaraki!", zoiets betekenende als " Wat mysterieus!"

De steen met voetsporen wordt tot op de huidige dag door de plaatselijke bevolking van Tallo nog als **keramat,** heilig, beschouwd. Op de plaats, waar de steen met de voetsporen is te vinden, werd later de poort gebouwd, welke toegang zou verschaffen tot het vorstendom Tallo. Deze poort draagt de naam **Timungangnga ri Tallo** of de "Poort van het Vorstendom Tallo": **ri** vertoont verwantschap met het Indonesische **dari:** van.

Het woord MAKKASAR(A) wordt, ook na de komst der Portugezen en Hollanders, door de plaatselijke bevolking tot op de huidige dag nog steeds gebezigd ter aanduiding van de plek waar de **Sombaja** en de vreemdeling elkander hebben ontmoet.

Het lontarblad, waarover hierboven het een en ander is gezegd, maakt ook melding van het feit, dat de ontmoeting met de man in de rode tabbard eigenlijk de symboliek is voor de komst van de Islam in Gowa en omstreken. **Sombaja ri Tallo,** dat is de "Vorst van Tallo", heeft op een wonderlijke en mysterieuze wijze de leerstellingen van de Islam ontvangen en verder verbreid tot Bone, Luwu en de vosteendommen in Zuid-oost Sulawesi, zoals Muna, Buton, enz.

Er wordt ook in vermeld, dat tijdens de verbreiding van de Islamietische leerstellingen het Vorstendom Tallo vele moeilijkheden in de weg werden gelegd door de vorstendommen die ondergeschikt waren aan Gowa. Met behulp van de Vorst van Gowa*), de vader van Sultan Hasanuddin, die de titel had van I Mallombassi Daeng Matajang, kon echter de strijd, welke was ontbrand ten gevolge van de verbreiding van de Islam, de kop in worden gedrukt, zodat uiteindelijk het gehele Vorstendom Gowa tot het Moslimse geloof kon worden bekeerd.

N.a.v. de naamsverandering in **Udjug Pandang** heeft de Direkteur van het Geschiedkundig Instituut van de Litteraire Faculteit van de Hasanuddin Universiteit in **Udjung Pandang** (of, moeten we blijven spreken van Makassar, zoals enkele dagbladen nu nog doen), dhr Hamzah Daeng Mangemba, in zijn recent commentaar het volgende

opgemerkt: "Uit historisch oogpunt, is de naam Makassar juister dan **Udjung Pandang**".

Volgens Hamzah was eeuwen her de naam Makassar onder Aziatische en Europese handelaren reeds bekend en wel als een drukbezochte handelsstad en havenplaats. Zoals U weet, hebben de Hollanders in 1614 Malakka moeten overdragen aan de Engelsen, waardoor Makassar als een transitohaven begon op te komen. Buitenlandse handelaren konden nu hun specerijen rechtstreeks en zelfs voor billijker uit de Molukken (Indonesisch: **Maluku**) betrekken. De haven van Makassar werd derhalve verstrekt door de aanbouw van een reeks van versterkingen, waarvan de voornaamste de **Benteng Somba Opu**, letterlijk: Vorst "Opu" Fort, was, omdat Makassar de residentie werd van de vorsten van Gowa. Dit fort werd bovendien nog eens extra beschermd door enkele andere fortificaties, alle met het front gekeerd naar de zee om eventuele vijanden een "warm" ontvangst voor te bereiden. Ten Noorden van de **Benteng Somba Opu** waren de **Benteng Udjung Pandang** en het plaatsje Tallo gelegen; ten Zuiden hiervan waren de **Benteng Pennakkukang** en het plaatsje Barombong te vinden. Ten Oosten van de **Benteng Somba Opu** stonden resp. de **Benteng Anak Gowa** en **Benteng (Kale) Gowa.**

Op grond van 't Verdrag van Bungaja van 18 november 1667, moest de **Benteng Udjung Pandang** worden overgedragen en bezet door de Hollanders. De naam **Udjung Pandang** was aan dit fort gegeven, daar het was gelegen in het dorpje **Udjung Pandang.** De Hollanders hebben dit fort later herdoopt in Fort Rotterdam, omdat Rotterdam de geboorteplaats was van Admiraal Speelman. Bovengenoemd verdrag was o.m. getekend door Sultan Hasanuddin, die intussen nog een poging heeft gewaagd om weerstand te bieden aan de Hollandse heerschappij. Maar hij werd verslagen door troepen, welke Speelman had laten aanrukken uit Batavia (Djakarta).

Dit Fort **Udjung Pandang** en de kampoengs daaromheen staan bekend onder de Boeginezen, tot op de huidige dag, als **Djuppandang,** terwijl de Makassaren de benaming **Djumpandang** hiervoor prefereren, welke men heeft te zien als een samentrekking van **Udjung Pandang.**

Uit historisch oogpunt is het, volgens Hamzah, juist vanuit **Udjung Pandang** dat de Hollanders vaste voet konden verkrijgen over geheel Zuid Celebes en dat hun verdeel-en-heers politiek in 1905 kon worden geexpandeerd d.m.v. hun expedities tot de streken Gowa, Bone, Wadjo, Soppeng, Sidenreng, Suppa, Sawitto en Luwu. "Sedertdien", zo besluit Hamzah zijn commentaar, "is praktisch het gehele gebied van Sulawesi Selatan door de Nederlands-Indische regering gekoloniseerd".
Met andere woorden, m.i. houdt het commentaar van Hamzah Daeng Mangemba in, dat het beter is om zich aan de naam Makassar te blijven vastklampen dan deze te wijzigen in **Udjung Pandang,** omdat men anders geneigd zou zijn te worden herinnerd aan het feit, dat de Hollanders vanuit **Udjung Pandang** de rest van Sulawesi hebben veroverd.

Alhoewel volgens het "Antara" nieuwsbericht van 10 november 1964, de naam **Djumpandang** officieel in gebruik zou worden gesteld op 1 januari 1965 is dit niet geschied!!! God weet waarom! En bovendien, de officiele naam is niet **Djumpandang** geworden, doch **Udjung Pandang** op grond van Regeringsbesluit No. 51 van het jaar 1971 en wel met ingang van 1 september 1971. Ergo, de Stadsgemeente Makassar is nu dood (of hij zacht en kalm is overleden kunnen we van hieruit niet beoordelen). De Stadsgemeente Makassar is thans officieel geworden **Kotamadya Udjung Pandang.** Het Regeringsbesluit stipuleert verder dat met ingang van bovengemelde datum de **Kotamadya Udjung Pandang** zal worden vergroot met 10 **desa's** uit het Regentschap Gowa, 5 uit het Regentschap Maros, 3 uit het Regentschap Pangkadjene alsmede enige eilandjes.

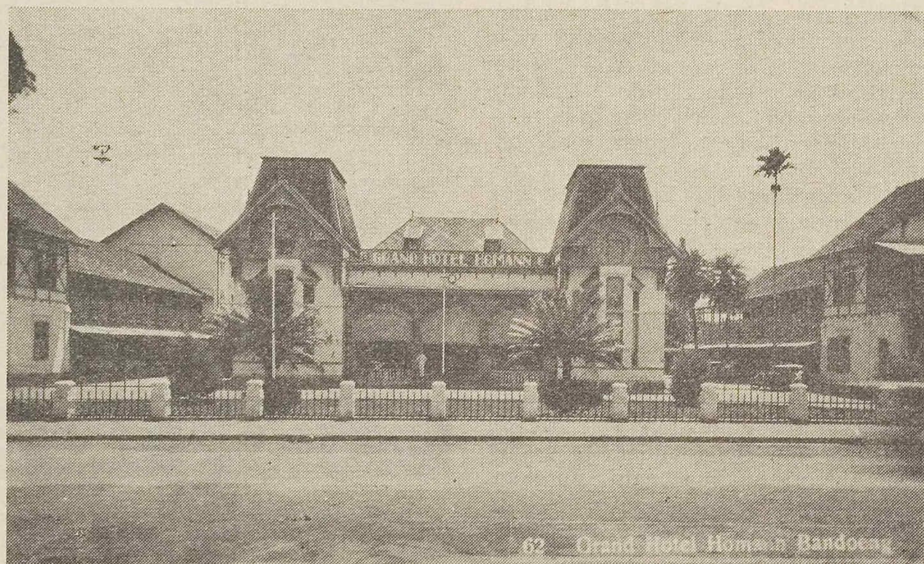
Ik weet niet of gevolg zal worden gegeven aan de stem van Hamzah, m.a.w. of het **Vox populi, vox Dei** nog opgeld doet in deze moderne tijd, of dat het **Vox diaboli,** de stem des duivels, de boventoon voert. Anyway, let us say in concert with Shakespeare "What's in a name"!

*) Een broer van de Vorst van Gowa, Sjeik Jussuf, geboren in 1626 was een doorn in het vlees van de V.O.C. in 1683. Hij leidde toen namelijk een opstand van Moslems op Java tegen de Hollanders. Het **Dagregister** van Batavia geeft een schilderachtige beschrijving van de invloed welke deze priester had op zijn volgelingen. Hij ging in 1646 naar Bantam (thans, Banten genoemd) op Java, waar hij de Islamietische leerstellingen verkondigde onder de Javanen. Hij huwde een dochter van de Bantense Sultan Agung. De Hollanders hebben hem gearresteerd, eerst in het Kasteel te Batavia, maar omdat ze bang waren voor zijn volgelingen, werd Jussuf later naar Ceylon overgebracht. Ook hier bestond de kans dat hij door zijn volgelingen zou worden bevrijd en teruggevoerd naar Makassar. De Hollanders hebben hem toen in 1694 naar de Kaap in Zuid-Afrika verbannen. Hij overleed in 1699 en werd begraven te Zandvliet aan de Kaap. Zijn familie werd in 1704 teruggezonden naar Makassar. Volgens verhalen, welke de ronde doen onder de Indonesiërs van Makassar tot op de huidige dag, moet Jussuf's graf in Makassar liggen. Blijkbaar hebben lieden verteld dat Jussuf zich bevond onder de teruggezonden "bannelingen". Het eigenaardige is evenwel, dat ook de bevolking van Banten een soortgelijk verhaal opdissen, ze vereren namelijk een graf, waarin het stoffelijk overschot van Jussuf moet liggen. Ada 2 sadja di-Indonesia ini!

PAARD

Tijdens een bombardement op de spoorweg in Siam werd een trein vreselijk vernield. Behalve de locomotief o.a. ook een wagon, waar een paard stond van de een of andere hoge Japanse Piet.

De volgende ochtend kwamen een paar Jappen, om hun paard een begrafenis te geven, doch 't hoefde haast niet meer, want de P.O.Wers hadden àl wat vlees was, netjes weggesneden en in hun soep gedaan. Wat overbleef, was alleen een bloot geraamte!

Er zijn er vermoedelijk niet veel, die zich het OUDE Hotel Homann in Bandoeng kunnen herinneren. Dus voordat het pompeuze basalten blok van later er kwam. Dit hotelletje was ruim en wijd met een echt Indisch karakter: ruime voorgalerijen (geen halls) en galerijtjes voor elke kamer. Logeren was thuis zijn!

Bovenstaande foto werd 34 jaar geleden genomen tijdens de grote feestavond in de Koetei-club te Samarinda ter gelegenheid van de geboorte van Prinses Beatrix.
Zoals in die tijd nog gebruikelijk was, werd de avond geopend en besloten met een tableau vivant. Het openingstableau "Bei der Wiege", op de muziek van het Wiegelied van Brahms, werd voorgesteld door de dames: Bijleveld, Jesse, Klaassen, Noordendorp, Torley en Veldhorst. Zij beelden engelen uit die rondom de wieg van de jonggeborene de wacht houden.
Deze feestavond in Samarinda is op dezelfde wijze tot stand gekomen als feestavonden elders in Indië, nl. door een groot enthousiasme bij degenen die belast waren met de organisatie van het feest i.c. het soosbestuur, waardoor iedereen werd geactiveerd en gestimuleerd. En in Samarinda was men actief en enthousiast!
Het is dus ook vanzelfsprekend dat de dames hun engelengewaad zelf hebben ontworpen en gemaakt, al of niet met behulp van de djait. Trouwens creativiteit, vindingrijkheid en improvisatietalent waren onmisbare eigenschappen bij het verwezenlijken van een programma voor een feestavond. Hoe vindingrijk en handig men soms was, blijkt wel uit het feit dat de hoofdrolspelers in het slottableau eigengemaakte pruiken droegen. Deze pruiken waren zo goed geslaagd dat menigeen dacht dat ze door een beroepspruikenmaker waren vervaardigd.
De avond werd, nadat de toneeluitvoering was beeindigd met het slottableau "Al is ons prinsesje nog zo klein", besloten met een groot bal.
De officiële feestavond, die in Samarinda op 3 februari 1938 werd gegeven omdat in het verre Nederland een Prinsesje was geboren, is een groot succes geworden!

Geld naar Indonesië

Zoals U weet gaat er niet alleen naar BOS-Djakarta en GIKI-Soerabaja regelmatig geld voor allerlei doeleinden maar er blijft gelukkig genoeg over om zo links en rechts andere mensen in Indonesië in moeilijke omstandigheden te bedenken.

Zo kregen we dus dezer dagen weer een dankbrief van de Perumahan Orang-orang Tua " PNIËL", dat zij de *f* 300,— die wij hun toestuurden, ontvangen hebben. Met de woorden: "Moge God U zegenen, kracht en Wijsheid schenken bij de uitvoering van Uw weldadige taak". Welke woorden wij gaarne aan U overbrengen.

Ook aan de blindeninstituten stuurden wij geld toe, *f* 500,—.

U begrijpt wel dat op het eind van 1971 onze Bruine Bus kas bijna leeg was (op 638 gulden na) en dat we nu weer met frisse moed beginnen te sparen. Zoals U weet gaan **directe** giften, dus voor allerlei moeilijke toestanden NU, naar de Bruine Bus, terwijl het Fonds 60.000 RENTEN opstuurt van het Hidoep Teroes Fonds naar GIKI en BOS.

DE SPELLING

Voor de zoveelste keer wordt er gepeuterd aan de Nederlandse spelling. Over een tijdje zullen er geen correctoren meer nodig zijn bij de kranten: **alles** zal straks goed zijn. Van de wieg tot het graf in de watten; ook met het taalgebruik! In feite zijn deze spellingaanvallen rechtuit aanvallen op het Gezag. Mensen willen nérgens meer gezag van dulden, ook niet van "die stomme taalregels"! Een bewijs hoe **klein** een volk kan zijn. Want de Grote Talen als Engels, Frans en Duits hebben **respect** voor hun taal en het taalgezag, en komen niet om de zoveel jaren met een nieuw spellinkje!

Eén van de ezelsbruggetjes bij het invoeren van nieuwe taalregels is: "schrijf op wat je hoort" (dus: hij heeft betaalt, en niet "betaald"). Dat lijkt erg mooi, **als àlle Nederlanders maar het z.g. Algemeen Beschaafd spreken,** maar iedereen weet dat het niet zo is. Limburgers, Friezen, Zeeuwen, boertjes en andere buitenlui, Jordaners en Kattenburgers spreken vaak ratjetoes, die niets met Nederlands te maken hebben. En als zij schrijven wat zij horen, krijg je op het laatst volslagen onleesbaarheid!

Dit is een foto van een briefkaart uit Florida, ons toegestuurd door Hugo Hamar. Zoals U ziet kan deze tropische boom in Florida groeien en is daar een zodanige bezienswaardigheid dat men er briefkaarten in kleuren van verkoopt.

Pas als wij zulke foto's zien bedenken wij MET SPIJT hoeveel mooie en boeiende briefkaarten wij vroeger in Indië hadden kunnen maken van onze tropische natuur......... als wij er oog voor gehad hadden! Maar de Indischman wist op zijn hoogst hoe een paar vruchtbomen er uit zagen en had geen interesse voor de hele uitbundige Indonesische flora......

Wie heeft een kooi?

Ik heb geen kennissen, die naar Indonesië gaan voor een paar weken, anders zou ik aan die vragen er een mede te brengen. 't Zou voor mij een zeer groot genoegen wezen, daar ik een "Perkoetoet" van iemand kan overnemen. Doch 't kooitje is voor een Kanariepiet, waar de arme vogel zit.

Ik zou er in zekere zin aanspraak aan hebben, daar ik als eenzame in pension bivakkeer, op een kamertje. Ik ben in febr. a.s. 75 jaar, wellicht, dat ik door dit "geluksduifje" nog enkele jaren moge leven samen, met Indische herinneringen.

Vroeger had ik er zo'n stuk of 10 rond mijn bamboe hutje in Kampong Sirih te Bandoeng en naar overplaatsing Batavia in Kampong Petodjo.

Waar vindt men hier in al haar eenvoud van veren, zo'n schoonheid en gratie in houding?

Ik weet mij nog goed te herinneren, dat een Chinees (ik schatte hem toen op 50 jaar), die een pracht van een Toko op Tanah Abang (Djokja) had.

Hij was eerst maar een arme lingerieverkoper, zo hij vertelde. Op een zekere dag vond hij op de weg een gewonde "Perkoetoet": nam hem mede naar huis en verpleegde haar of hem. Nadat de vogel genezen was, gingen zijn zaken steeds vooruit. Hij maakte steeds het woonverblijf voor de vogel mooier, zelfs met hier en daar blad-goud. Zo bracht zijn liefdedaad aan 't duifje hem rijkdom. Zelfs werd hij in de Chinese Wijk Luitenant der Chinezen. Ik meen, dat hij Thio Sjen heette. Ik kwam vaak bij hem, om over China te horen. Hij speelde op een éénsnarige viool (zal ik het maar noemen) erg mooie malancholieke melodiën. Hij deed ook veel goed aan de armen, ongeacht van welke nationaliteit.

Toen op passar Senen de Pagode afbrandde, liet hij er een nieuwe bouwen. Over die hevige brand weet ik nog heel goed, dat in de asresten, een oud Chinees vrouwtje, geheel ineen gekrompen, het geldofferkistje bedekte, dat zij had willen redden, alsmede een of ander beeldje. Haar begrafenis was trots dat een wonder grote plechtigheid: wel een 60 dragers.

Ja, in ons oude Indië, was veel te beleven en te leren voor hen, die er oog en hart voor hadden.

R. M. Moh. Saleh
Jachthoornstr. 3
Tilburg

WIE WEET

Wie weet het adres van de onderstaande personen, die op 15 februari 1942 per s.s Heemskerck naar Australië zijn vertrokken voor de bewaking van 550 Jppen, (mannen, vrouwen en kinderen)

1. Lt. Schuurman, 2. Barends overleden in Australie, 3. Zijp, 4. Marges verdronken, 5. Scholten, 6. R de Bruyn, waarschijnlijk in Australië, 7. C. de Groot, 8. U. Johannes, 9. Gerben, waarschijnlijk in Australië, 10. Lorang, 11. Carlquist, waarschijnlijk in Australië, 12. H. Pfaff Amsterdam, 13. F. Kretzer Sprang, 14. Leijnen, 15. Servaas, 16. Leurs, 17. Viot, 18. Mossenbeckker, 19. Huidekoper, 20. F. M. Taylor Amsterdam. Vertrokken uit Padang.

*

Het adres van de Heer F. M. Taylor is: Meer en Vaart 44 hs, Amsterdam-Osdorp.

- Red.

Slangen

In enkele afleveringen van Tong Tong is al geschreven over het onderwerp "Slangen", voornamelijk over de heel grote slangen. Primo 1943 zat ik geinterneerd op Kesilir op perceel III loods 2.

Op perceel II was de kolonistenwoning nog bewoond door de oorspronkelijke bewoners, de fam. Idzerda, als ik me goed herinner.

Op het erf was een ondiepe put, die in de droge tijd nagenoeg leeg was, hoogstens was er een bodempje water in. Hij werd dan ook door ons niet als zodanig gebruikt. Op een dag in de regentijd regende het heel hard en zelfs bovenstrooms van de kali, die een van de natuurlijke begrenzingen van het kamp vormde, zo hard, dat het bandjirde. Wat normaal een rustige, trage, vrij brede en ondiepe kali was, veranderde in een woeste watermassa, die zijn weg naar zee zocht.

Deze kali stroomde ook langs perceel II. In de vroege ochtend na de regen wilde een van de mede-geinterneerden kijken of door de regenval het waterniveau in de put ook was gestegen.

Hij liep met een emmertje aan een touw naar de put met de bedoeling wellicht een heerlijk bad te kunnen nemen met het putwater. Met zijn nuchtere kop keek hij over de rand van de put en deinsde verschrikt terug!!

Want wat hem vriendelijk tegenlachte in de put was een reuzenslang met een kop wel zo groot als van een tjèlèng!

Op zijn hulpgeroep renden van overal medegeinterneerden toe gewapend met stokken, patjols, arits e.d. en kennelijk door het tumult geschrokken kwam de slang uit de put te voorschijn en schoof in de richting van de kali en verdween in het water. Alleen zijn kop en dat gedeelte van het lichaam, dat door het kronkelen zichtbaar was, kwam boven water uit. De agenten van de Veldpolitie, die aan de overkant van de kali op wacht stonden schoten nog enkele salvo's af op de slang, maar deze dreef zeewaarts af. Zonder te willen overdrijven was deze slang toch zeker acht tot tien meter lang.

Bij ons in de loods zat de heer Calbo, de nestor van de geinterneerde Indo's Hij was afkomstig uit Surabaia en een echt type van de Indo: rijzige figuur, ondanks zijn leeftijd nog kaarsrecht lopend, met een krakende donderstem, markante grijze snor, grijze korte haren, gekleed in khakishirt, khakishort (een beetje erg lang tot aan de dengkoel), zeildoekse laarzen, puttees of lange kousen, khaki-tropenhelm op het hoofd en zijn onafscheidelijke rotanstok in de hand "tegen de slangen". Wie herinnert zich hem nog?

W. E. Grashuis

OPROEP

Wie kan ons het adres opgeven van de Heer

B. G. N. van Ermel Scherer.

Eerste adres was: Dj. Kusuma Bangsa 46 - Surabaia. Per 1 febr. 1971: 160 Tasman Street, Newton, Wellington, New Zeeland.

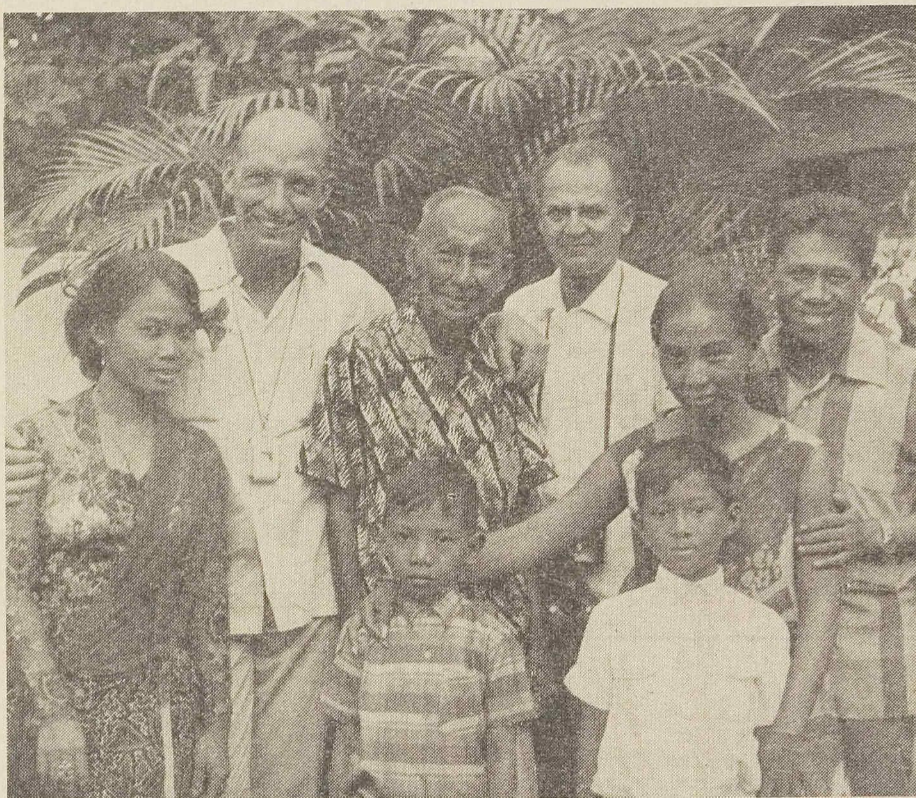
GRIJZE, LEGE AVOND

Van Annette R.-V. kregen wij de volgende dichtregels toegestuurd:

"Fel gekleurd, warm, lief, en bitter was de dag.
......Grijze, lege avond, wat ben je stil......
Ik hoop dat ik de nacht slapen zal!

Wij geloven dat deze dichtregels vele lezers van Tong Tong in hun levensavond in het hart zullen treffen!
Dank.

Nes Dézentjé

Een van die typische kringetjes van artisten, waarvan Ernest Dezentjé zoals ook hier altijd het middelpunt was. V.l.n.r.: Elly, die de laatste jaren voor Dezentjé zorgde en een zuster is van Alice, 2de van rechts, vrouw van Djuprijany. Verder Willem Halewijn, thans wonend op Kasteel Genhoes, Ernest Dezentjé, Julius Staupe, thans helaas overleden. Alle drie kunstschilders hebben in Indische kringen wijde bekendheid. Verder: Alice, portretschilderes, Satrya Djuprijany, aangenomen zoon van Dezentjé, landschapschilder, zet het atelier "Bumi Pelukis" voort op Djl. Surjo 16, Kebajoran Baru.

Net toen ons vorige nummer op de pers ging, kwam het bericht door van het overlijden van de Indische schilder Ernest Dézentjé. Hij werd 87 jaar en tot het laatste uur was zijn ijverige hand met schilderen bezig.

Het bericht van de dood van Nès zal Holland wel volkomen onberoerd laten. Indische schilders zijn in Holland **nooit** voor vol aangezien - en ze hebben het te horen gekregen ook! In de rijen der wereldberoemde "-isten" zal men **tevergeefs** zoeken naar Indische schilders: de impressionisten en expressionisten, de kubisten en de realisten, de naturalisten en de surrealisten, enz. enz.

Ze hielden gewoon van de Indonesische natuur en gaven die naar hun beste vermogen weer. En deden dat **op simpele**, directe en eenvoudige wijze. Dusdoende maakten zij naar de uitspraak van de Nederlandse schilderkunstige kritiek "plaatjes". Waaronder zij verstonden onechte, opgesmukte prenten.

Ik heb nooit goed begrepen hoe men tot deze wijsheid gekomen was tot ik op een **normale** dag (dus grauw en regenachtig) op Scheveningen rondwandelde en een normale collectie ansichtkaarten zag van Scheveningen. Die **dus** in de zomer gemaakt waren en prent voor prent heerlijk zonnige taferelen gaven met prachtig blauwe luchten en zeeën. En alles blakend van zonnepracht en vrolijkheid. Dus **op die dag** (en op élke regenachtige, grauwe dag) **on**echt, een onwerkelijk **plaatje.**

Toen kon ik eindelijk dit domme misverstand thuisbrengen, dat nochtans maatgevend is geworden voor heel (dom napratend) Nederland. Alleen Indischgasten hebben begrijpelijkerwijs nooit iets onnatuurlijks en onechts gezien aan Indische landschappen, in Indië geschilderd door Nederlanders, Indo's en Indonesiërs. Want daar in Indonesië is **alles normaal** wat men elke dag in de natuur waarneemt.

Ik heb alleen éénmaal een kunstcriticus van een Indisch schilderstuk iets aardigs horen zeggen. Dat was van een schilderij van Charles Sayers van een macabere (maar aangrijpende) dodendans van vrouwen in zwart in de Batak landen. Maar dat was ook zéér ongewoon **on**-Indonesisch met zijn **in zwart** gehulde gedaanten!

Zoals onze lezers weten zijn **alle** Indische schilders in Holland altijd afgekraakt geweest en Nes was dus geen uitzondering. Maar ook een andere Indische schilder van formaat, Walter Spiess, is om enkele **zeer** uitzonderlijke schilderijen alleen maar uitgelachen hier. Wij bedoelen de **schilderijen** met "vertikaal perspectief", waar dus vanuit een plateau of een bergwand **neer**gekeken werd op een dorpje in de diepte. Alleen wie in Indonesië **gezworven heeft** ver van de dure hotels in de afgelegen streken, kent dat beeld uit ervaring.

Een zeer bekoorlijk, een boeiend en intrigerend beeld dat je **uit ervaring** kennen moet, dus niet kent in plat Nederland, maar waarover je niet kan theoretiseren uit boekjes, zoals hier zoveel "kunstenaars" doen. Ik heb verder alleen éénmaal een Indonesiër die kunst zien verwerken, o.m. ook met perspectief naar **boven** toe, dus van vulkanen van de voet af gezien. Een bijzonder moeilijk werk, maar waardoor men ook heel uitzonderlijke schilderijen krijgen kan.

*

Om kort te zijn: schilderen in Indonesië is iets, wat men dáár moet doen, vele jaren lang, als men o.a. ook de "glare" in het licht (veroorzaakt door de humiditeit; in Holland iets onbekends) leert te "bevechten". Hoe dan ook, het spreekwoord "wat de boer niet kent, dat vrèt hij niet" geldt blijkbaar ook voor kunstenaars, die zich maar een verwaten oordeel uit de verte hebben aangematigd over Indische schilders, dat **nergens** op gebaseerd is.

Nes Dézentjé mag dus ondergebracht zijn in de kategorie Nederlandse kunstschilders, wat de vaderlandse schilderkunst betreft heeft hij in vergetelheid geleefd en is in vergetelheid gestorven. Zoals trouwens zoveel Nederlanders van uitstekende kwaliteiten in het vaderland spoedig vergeten waren, áls ze ooit naar juiste waarde geschat waren bij het leven.

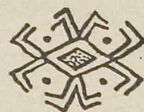
Maar daar heeft het **altijd** aan gemankeerd. Altijd is het Nederlandse leven in Indië gemeten geweest met de maatstaven van een jaloers klein (burgerlijk) volkje, dat nooit iets aardigs heeft kunnen zeggen van zijn landgenoten onder de tropenzon, zichzelf gaarne stellend als alleenzaligmakend voorbeeld.

Gelukkig zijn er andere mensen geweest die zelfstandiger opinies gehad hebben over het werk van Nes. En heel wat kandjeng besars hebben als "afsluitcadeau" van een mooie carrière in de Oost een schilderij van Nes naar Holland meegenomen. En het was President Soekarno die in zijn vele diplomatieke contacten geregeld schilderijen van Nes cadeau deed van de natuur van het land, waar zij hun ambassade hadden.

Hoe dan ook, dankzij al dit nationale kunst-egoisme is de Indische schilderkunst nooit het vaderland kunnen binnendringen, noch op exposities, noch in musea, noch op de eenvoudigste uitstallingen van schilderwerk. Elke boerensloot, elk brokje hei, elk winterlandschapje verdrong zonder erbarmen elk berglandschap, elk bamboebos of sawah met 'n keiharde systematiek die achteraf alleen verbaast door zijn grondigheid. Zelfs het Tropisch instituut heeft geen Indische schilderijen, al mag het dan blij zijn geen afgekloven haringen of vette vrouwspersonen in onsmakelijke houdingen te hoeven te exposeren, die bij de een of andere piasserij "bekroond" zijn.

Van het naturalisme kan overigens naar waarheid gezegd worden, dat als andere stijlen en manieren al lang vergeten zijn, de echte natuur zelf **altijd** zijn waarde behouden heeft en de rustige regaliteit van een berglandschap of een sawah-vallei de eeuwen door zal blijven boeien. Het doet goed te weten dat daardoor de naam Nes Dézentjé tot de onvergetelijken zal blijven behoren.

T.R.

Denken buiten tijd en ruimte

Correspondeert Lilian nog wel eens met de heer J? Ik beschouw deze man maar als mijn oudste zoon, alhoewel een heel lastige en misschien vanwege het grote verschil in leeftijd (hij is kilometers ouder dan ik) heb ik het gevoel, dat het in de hemel reeds is bevestigd, dat hij mijn zoon is! Begrijp je me?! Gekkepraat hè?

Joyce

*

Verreweg de meeste brieven zijn vormen van arbeid om Tong Tong sterker te maken. Of uiteenlopende vormen van vreugde. Maar zo tussen alle ernst door lopen soms van die kleine fragmentjes die me (met vele van mijn lezers) brengen op het terrein van het super-normale. Bijna zou men ook kunnen zeggen: abnormale. Vandaar het haast verontschuldigende slotzinnetje. (Want wie even boven het normale uit denkt, wordt nogal gauw - op z'n Soerabajaans - dokdokken genoemd (niet goed wijs).

Toch beweegt de schrijfster van dit fragment zich op een denkgebied waar elke echte vrouw zich gemakkelijk en graag beweegt: **het terrein van het intuitieve denken.** Dat heel iets anders is dan het normale denken. Beide vormen van denken behoren tot de wereld van het kennen. Intuitief denken leert ons direct, onmiddellijk, kennen. Terwijl ons gewone denken behoort tot het middellijke kennen, waarop wij ons bewegen door nadenken of redeneren.

Eén van de gebieden waarop wij zowel met het intuitieve als het rationele denken het vaakst vertoeven is het gebied van de Tijd. Normaal bewegen wij ons op dit terrein langs de lijn van opvolging, dus met klokken en kalenders langs bepaalde lijnen. Maar met het intuitieve denken, dat deze liniaire methode niet volgt, beweegt men zich op wat gemeenlijk genoemd wordt de Tijdloosheid.

Waarlangs denkbeelden zich o.m. ook "verplaatsen" via dromen of visioenen. En waar het menselijk leven zich bevindt in één "sfeer" zonder afscheiding door opeenvolging. En waar dus "alles tegelijk" gebeurt. Alleen zij, die deze "kunst" verstaan, kunnen deze regelen volgen. Voor hen is dus het gevoel van "moeder te zijn van een veel ouder mens" niet gek; op zijn hoogst alleen "super-normaal". Het is een wonderlijk denkgebied, waarmee men zich ook op mystiek of magisch gebied "thuisvoelt", en volgens hetwelk een groot aantal irrationele en absurde gebeurtenissen en gevoelens wel mogelijk en zelfs normaal is.

Deze westerse beschaving beweegt zich practisch uitsluitend op rationeel gebied. De "bewijsvoering" bijvoorbeeld, waarop onze hele maatschappij drijft, beheerst bijna onze hele ken-wereld. Hiermee wordt rechtgesproken en hiermee roddelen we "op feiten". Hoe onzinnig dit is, dringt pas goed tot ons door als we beseffen dat bij dit laatste "feiten" worden aangevoerd door feilbare of kwaadwillige mensen (dus verzinsel en **geen** feit zijn). In de afgelopen kwart eeuw heeft de westerling zich overigens lang en breed bezonnen op de werkelijke waarde van "bewijsvoeringen" en verreweg de meeste detective-verhalen zijn geschreven rond het thema: hoewel alle feiten logischerwijs schuld aantonen, blijkt achteraf dat de verdachte totaal **on**schuldig is. M.a.w.: al dat rationele gezwam is in hoge mate feilbaar.

Vrouwen nu, die de gave van de intuitie in sterke mate hebben, gaan recht op hun doel af door een soort instinct, ingeving of "stem-in-mij". Hoewel ook deze "methode" in discrediet gebracht is door vrouwen die met grote nadrukkelijkheid (en stemverheffing) zeggen: "Ik VOEL het immers!" om zichzelf of een ander wat wijs te maken. Alleen aandachtige beschouwing van het gezicht van de spreekster leert ons dan of zij oprecht is of onoprecht. Tussen twee haakjes, is ook U opgevallen bij het ouder worden dat een serieus ontwikkelde mensenkennis veel meer waard is dan kisten vol "zwart op wit" getuigenissen? Merkwaardig is dat bij het ouder worden (en sceptischer worden t.a.v. veel rationeel bewezen waarden) de mens soms meer en meer overgaat tot het intuitieve denken.

Het is waar: hoe ouder men wordt en naarmate men van westerse denk-dwang af raakt, hoe wijder en wijdser terreinen van de geest zich openbaren. En... hoe dichter wij ons begeven in die "Andere Wereld" van waaruit zo vaak "voetstappen" gehoord worden, die met ons rationale denken als "niet meetbaar" alleen maar ontkend kunnen worden. - Red.

Oost en West

In de Tong Tong van 15 sept. las ik onder "Eigen Vonken": Oost is Oost en West is West...

Deze zin heb ik ook vaak in gesprekken gehoord, maar het voornaamste wat achter deze zin volgde, werd meestal weggelaten, want schreef Kipling het niet zo?:

Oh, East is East and West is West, and never the twain shall meet,
Till Earth and Sky stand presently at God's great Judgment Seat;
But there is neither East nor West, Border, nor Breed nor Birth,
When two strong men stand face to face, though they come from the ends of the earth!

Zoals de inzender ziet, hebben wij zijn ingestuurd citaat "bij-gecorrigeerd", want Kipling verdient honderd procent correct gelezen te worden. Nog steeds is deze unieke figuur in de literatuur lang niet genoeg bekend *). Wie zijn bundels weer opneemt, merkt er als Indischman pagina na pagina door geboeid te zijn. Want hij verpersoonlijkt de hoogste opvattingen van het koloniale denken.

Wat dit citaat betreft: men heeft vaak foutief geconcludeerd dat het volgens Kipling mogelijk zou zijn dat hele volken uit Oost en West in harmonie met elkander zouden kunnen leven. Maar dat geloofde Kipling zelf niet. Hij spreekt van alleen twee mannen, één uit het Westen en één uit het Oosten, die in volle confrontatie van hun individualiteiten (dus niet: de ene imiteert de andere) elkander de hand schudden. Dat móet mogelijk zijn, ook al kwamen ze ieder "van de andere kant van de aarde".

Wel, dat het mogelijk (of bijna mogelijk) is, hebben een handvol Nederlands/Indische vriendschappen ons geleerd. Al zijn op de vele eeuwen van samengaan tussen Nederland en Indonesië het maar **weinigen** geweest die de grootheid van hart en karakter op konden brengen om zulke "Oost/West-vrienden" te zijn. Helaas zijn het politieke, religieuze en meestal bekrompen motieven geweest die volken uit elkaar trokken. Maar dat het een **gerichtheid** hóórt te blijven, daar zijn wij toch zeker van overtuigd. - T.R.

*) Een jongste bloemlezing uit Kipling's werk is: "A choice of Kipling's verse, made by T.S. Eliot", uitgekomen bij Faber.

Nogmaals: versteende mensen

Vreemd Tjalie, erg vreemd, dat je 't ineens hebt over versteende mensen. Dit is n.l. een vergelijking die ik soms op mij zelf maak, zij het misschien een beetje anders bedoeld. Ik zeg wel eens tegen de kleinkinderen, als ze komen met verhalen van deze tijd: — "Ik ben jullie 'Mbah-Retjoh." - 'Mbah = grootvader/moeder, retjoh = beeld.

Met de beste wil ter wereld kan ik me maar zelden verenigen met de tegenwoordige mentaliteit. Ik voel me als een beeld op een viersprong. Van alle kanten komen er mensen langs; ik kan ze niét volgen.

Boeken, t.v.-uitzendingen, je wordt er soms kots-misselijk van. Draai om de knop, smijt 't boek in je open vuur. Maar je blijft triest doordenken: Kán 't dan niet anders meer? Is er geen moraliteit meer? Geen romantiek? Geen remmen? Geen grenzen, wat "pantes" is en wat niet?

Of zie ik 't niet; omdat ik echt een „retjoh" ben geworden. Waar blijven toch de sprookjes die ons op moeten vrolijken?

Plantersvrouw

*

Alles is ten offer gevallen aan het rationele denken (de Godin De Rede van de Franse revolutie), het zogenaamde realistische denken, waarmee alle leven "bewijsbaar" is gemaakt, zodat zelfs de grootste stomkop er raad mee weet. En aangezien in democratische gemeenschappen de meeste stemmen de toon aangeven (dus van de stomkoppen), verspeelt de mensheid alles wat subtiel, gevoelig en mysterieus is - daarmee driekwart van zijn bewustzijnswereld verbrijzelend. Maar aangezien stomkoppen dit niet merken, hobbelen wij kansloos voort met "De Filosofie van Bartjes" - Red.

WIJZE LES VAN KAKAK

In Januari ontvingen wij tot grote verbazing een gift uit **Indonesië** voor onze Tong Tong Fondsen. Zo gewend zijn we aan giften vóór Indonesië (waarvoor we giften uit heel Holland en Amerika verzamelen) dat het zeker merkwaardig is als we ook UIT Indonesië geld ontvangen met (dus indirect) een Indonesisch object.

Bovendien was het een gift van niet minder dan Honderd Holl. guldens (en die zijn in Indonesië méér dan het duble waard!) van iemand van wie wij **weten,** dat hij helemaal geen tonnair of zo is. En daarmee schaart hij zich met één klap onder onze gulste donateurs.

Dat neemt niet weg, dat zulk een daad langs "de mijl op zeven" zeker wonderlijk blijft. En men moet het Indonesische karakter kennen om deze geste te begrijpen. Zij wil zeggen dat het werk van Tong Tong in wezen niet begrepen moet worden als een "liefdeswerk" van rijken voor armen, maar als een werk op **gelijk** niveau, van échte "adiks" onder elkaar; **niet** van Blanda's voor Indonesiërs. Dús kan er geen verschil in waarde zijn in nationaliteit of ras tussen Nederlanders en Indonesiërs. **Wij behoren als mens bij elkaar.**

Het is al met al een fijne geste zonder toelichting of uitleg, die door ons bijzonder gewaardeerd wordt. We voelen ons er dichter bij elkaar door dan ooit! Dank.

In een begeleidende brief schakelt de schenker elke andere gedachte van eventuële bijzondere verdienste uit, door ons te schrijven dat "sedojo puniko gumanteng Hengkang Moerbeng Djagad": dat alles hangt af van de Grote Bestierder van het Heelal; "manungso moeng sadermi": de mens heeft alleen te aanvaarden.

Wij zijn Kakak (oudere broer) zeer erkentelijk voor deze belangrijke les uit Indonesië, **die wij nooit mogen vergeten!** Als van God ontvangen gaven (soms zeer uiteenlopend bij kinderen van hetzelfde ouderpaar) moeten wij het ruimere bezit waarover wij beschikken **niet** beschouwen als een bijzondere individuële verdienste, min of meer gepaard gaande aan de superioriteit van het blanke ras, waaruit als een soort genade af en toe wordt afgeschoven aan de minder begunstigde adik, maar als een **broederplicht.**

Tot onze verbazing horen wij links en rechts nog steeds als een remmende factor voor de Indonesische ontwikkeling noemen: het feit dat arme familieleden "in trossen parasiteren op begaafde familieleden", terwijl in Holland elk familielid zich maar zelf moet redden, "om daardoor de belangrijker familieleden niet tot last te zijn".

We hebben deze instelling ook wel anders horen betitelen: dat men hier vaak keihard is en zijn familie desnoods laat verpauperen. Men zij vrij in het kiezen van de juiste interpretatie, maar misschien is een **maatschappelijk** nevenverschijnsel opmerkelijk voor de sociale structuur in Nederland en Indonesië: in Indonesië is de arme man geen limietloos zorgenkind van de staat, want hij blijft "thuis" bij zijn broeders. Terwijl in Nederland hele ministeries moeten opdraaien voor het onafzienbare leger der "van de steun" levenden. Waarbij het óók wemelt van glasharde egoistische lijntrekkers, vooral onder de kunstenaars. En waarbij hele projecten uit de grond gestampt moeten worden met "menswaardige" (d.i. peperdure) arbeiders, die nergens voor dienen dan alleen de werkeloosheid te bestrijden en daardoor de hele burgerij op vaak groteske kosten jaagt. Terwijl er dús eigenlijk alleen sprake is van vaak "verregaand gebrek aan broederlijkheid". Neen, verwijt Indonesië zijn broederlijkheid niet; vooral als men alleen kan aantonen dat in Holland au fond alleen maar sprake is van het "safe stellen van het materialisme van de uitblinkers"......

De schenker noemt zijn gift zélf een "Soembang-Sih", een "gift uit het hart", zou U het kunnen noemen, omdat dit woord (en het begrip) in geen enkel woordenboek voorkomt. Dus een gift zonder enige bedoeling, waarvoor zelfs geen meetbare verdienste tegenover hoeft te staan. Een gift die je "gewoon uit het hart rolt", zoals je soms ook een kind opeens zo maar een riks geeft. Of een vreemde een bijzonder cadeau. En zoals ikzelf ook ettelijke malen heb mogen ontvangen uit mijn lezerskring. Eigenlijk is dan mijn eigen verbazing "niet zo best", omdat het immers bewijst dat men dat niet gewend is......

We zouden willen wensen dat dit in de hele wereld zo ware. Er zouden geen oorlogen meer zijn en geen schandelijke geldjagerij! Misschien na het jaar 2000?......

T.R.

*

Ook kregen wij van een volslagen onbekende in Indonesië, Kanda Naät bin Ali, een bedrag toegestuurd van *f* 10,— voor ons Fonds 60.000. Langzamerhand en ongemerkt zijn we hiermee al over de *f* 40.000 gekomen. Dus niet ongeduldig zijn. Het Fonds kómt vol!

ROEDJAK

Van dit woord geeft "Nieuw Maleisch-Nederlands Zakwoordenboek" door H. C. Klinkert, de volgende omschrijving:
"Een soort van salade, gemaakt van fijn gesneden onrijpe vruchten, vermengd met azijn, spaansche peper, soja en suiker."
En van Roedjak Manis:
"Geschraapte jonge kokosnoot met haar vruchtwater en suiker gemengd"
Wist U 't?

GHB

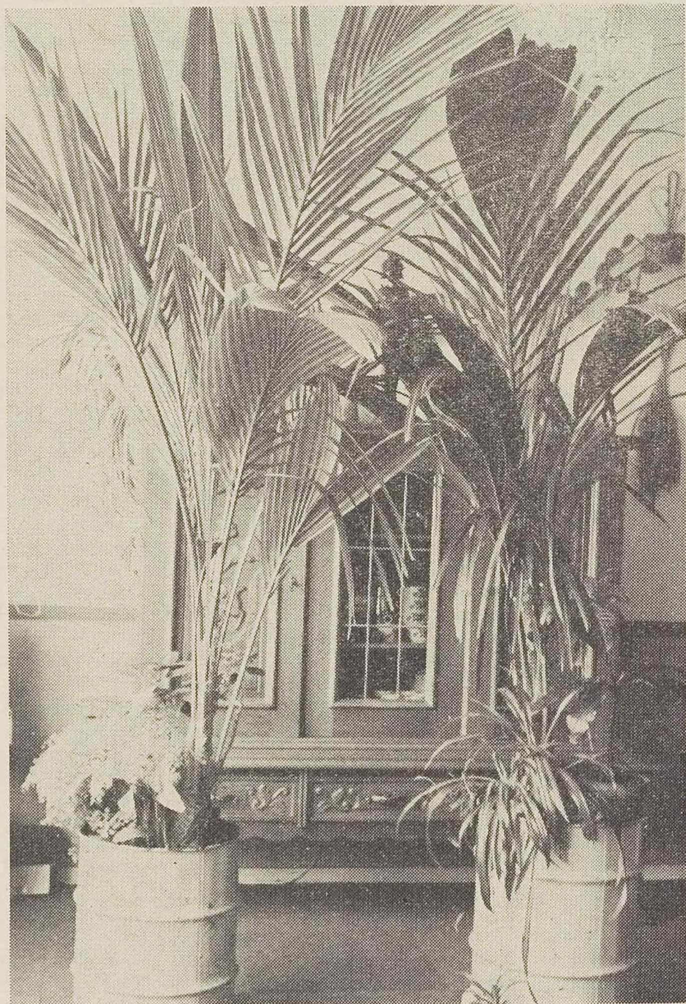
Voor oud-Magelangers: de vier gebroeders Thomson met hun echtgenote. De foto is genomen voor het huis van Oom en Tante Nuse. De ouweheer met batik broek is Oom Nuse en in 't midden vóór de "Waltam" (auto) Tante Agaath.

Links een Thomson 6 (aantal kinderen), rechts: Thomson 16 (ook al vanwege het aantal kinderen); 2de van rechts de andere Thomson en naast hem mijn moeder. Mijn vader staat ongeveer in 't midden bij de palm en 't kind met de hand op zijn schouder ben ik. De jonge meisjes zijn nichten.

Toevallig waren alle vier broers met hun vrouw op bezoek bij hun zuster Nuse. Dit huis stond op Kaoeman, dicht bij de missigit in Magelang.

(Ingez. door Mevr. C. Waller Diemont-Thomson)

In de hoge Klapperboom

Na de wonderlijke pisangboom van de fam. Klumperbeek in Wageningen nog een belangwekkend tropisch gebeuren, zomaar in een huiskamer. Dit keer is het de heer Philippus in Amsterdam die met zijn twee angstwekkend hoge klapperbomen de aandacht van alle natuurvrienden vraagt. Hoe hij aan die bomen gekomen is? Hij ontmoette een Indonesiër bij een buurman, aan wie hij terloops vroeg: "Ach als U weer naar Indonesië gaat, brengt U dan voor mij een klapper mee die ontkiemd is? Zo'n kleintje maar." De vriendelijke Indonesier beloofde het en warempel, na een paar maanden kwam hij aanzetten met twee ontkiemde klappers. Door de lange reis waren de loten intussen al aardig opgeschoten, 60 cm. hoog. Mijnheer Philippus erg blij met zijn klappertuin. De brenger vertelde nog hoe ze hem in Tandjoeng Priok hadden uitgelachen omdat hij zulke "oleh-oleh" meenam voor Hollandse vrienden. Hebben wij toen in Indië ook niet om de K.L.-ers gelachen die van alles en nog wat naar Holland sleepten?

De klapperbomen zijn intussen 6 jaar oud. Ze blijven groeien en bladeren krijgen die, zoals U zelf op het plaatje kunt zien, telkens groter worden.

Moeten ze straks naar een tropische kas? "Ik zal ze zo missen" zegt mijnheer Philippus, "hoewel ze ons ook wel een beetje soesah bezorgen, want de kamer moet op temperatuur gehouden worden, de kachel blijft aan, ook al zou hij voor ons gevoel wel uitmogen. Maar dat hebben we er voor over, want waar kun je hier in Holland, terwijl je aan tafel zit, boven je hoofd klapperbladeren zien?" En dan met een lachje om de herinnering: "Hoe vaak heb ik als kwajongen niet in zo'n klapperboom gezeten. Nooit geweten dat ik tientallen jaren later, notabene in Holland, nog eens op twee zou moeten passen en ervoor zorgen dat ze niet doodgaan!"

Zo ziet U, de wonderen zijn de huiskamer nog niet uit. Stel je voor dat mevrouw Philippus eens haar gasten zal moeten waarschuwen: "Gaat U liever niet hier zitten, de klappers zijn rijp, er kan elk ogenblik een afvallen!"

Wat mij betreft, ik heb er een bondjol voor over!

Lilian D.

*

WELKOME GASTEN

In de havens van de Pacific van de U.S. komen af en toe ook Indonesische opleidingsschepen binnenvallen voor scholing van diverse leden van de bemanning. Het duurt dan niet lang of Indische Amerikanen zijn ontdekt en er ontstaan allergezelligste pertemuans. Zo lazen wij dat toen een Indonesisch smaldeel de haven van Long Beach binnenliep, er al gauw contact ontstond met de bemanning door de Indischman Verduyn Lunel. Het duurde niet lang of een kleine karavaan van twaalf Indische auto's kwam een groot aantal bemanningsleden zonder onderscheid van rang afhalen, die verdeeld werden over een aantal gezinnen om een gezellig weekend te hebben in den vreemde. Aan deze visite denken allen nog steeds met plezier terug, want er werd allergezelligst geconverseerd in drie talen en natuurlijk met veel gusto geschranst van enorme rijsttafels, waar voor wie het wilde ook met de handen gegeten werd (zoals U weet het oudste bestek ter wereld)!

Menigeen die dit hoort uit Amerika. vraagt zich af waarom zoiets niet mogelijk is in Holland, terwijl hier toch maar even zeven duizend Indonesiërs wonen! Aan Indonesische en Indische hartelijkheid ontbreekt het ook hier beslist niet, maar die verduivelde stijfheid en vormelijkheid zit blijkbaar iedereen in de weg.

*

---

*

De tuinman van de Kalief van Bagdad en de dood

Op een dag verscheen de Tuinman van de Kalief van Bagdad heel overstuur voor zijn heer. "O, grote Kalief, ik, als Uw nederige dienaar, heeft U nooit om een gunst gevraagd, daarom, o, grote Kalief, vraag ik U vandaag, of ik direct weg mag gaan."

De Kalief vroeg verwonderd: "Beste man, wat is er aan de hand? Ik heb je altijd goed behandeld, en ik ben heel tevreden over je. Waarom wil je opeens weg, wat heb ik je aangedaan?"

"Mijn Heer," sprak de tuinman, "U bent een rechtvaardig mens en moge Allah U zegenen. Maar, o grote Kalief, toen ik vanochtend in de tuin aan het werk was, ontmoette ik plotseling de dood daar en ik weet zeker, dat hij me komt halen. Als U echter mij Uw snelste paard leent, dan kan ik naar Basra vluchten, waar ik familie heb wonen en waar ik vanavond dan al zal zijn aangekomen en daar zal de Dood mij dan niet vinden." "Goed", sprak de Kalief, "als je denkt, dat het je zal redden, ga dan maar."

En zo snelde de tuinman weg, op weg naar Basra. Toen ging de Kalief in de tuin wandelen en kwam daar ook de Dood tegen.

"Dat is me ook wat moois," sprak de Kalief, "heb ik zo'n goede tuinman, jaag je hem de schrik op het lijf en nou is-ie weggelopen."

"O, waardige Kalief," sprak de Dood, "ik ben naar de aarde gezonden om een mens te halen, en toen ik hier op aarde aan kwam, kwam ik voorbij deze mooie tuin en deze beviel me zo goed, dat ik er even ging uitrusten. Maar wie beschrijft mijn verbazing, toen ik hier de man tegen kwam, die ik vanavond in Basra moet halen."

Vrij naar het Arabisch
(Ingez. door Wally.)

DENK - DOE

(wij tegen de vervuiling)

- Gebruik uitsluitend WIT toiletpapier, witte tissues (Kleenex), witte keukenrollen. Die gekleurde mogen dan schattig en vrolijk staan, de verfstof is GIF in onze riolen.

- Gebruik zo min mogelijk plastic zakjes, plastic wegwerp-artikelen. Weiger plastic-verpakking in winkels als het niet strikt nodig is. Plastic neemt een grote plaats in in onze huishouding, we kunnen er amper meer onder uit. Koop alleen iets van plastic als het gebruik ervan werkelijk noodzakelijk is, nuttig, veelvuldig. Niet alleen omdat het zo "leuk" staat en het "wel eens" van pas kan komen. Beperk plastic, dwing de fabrikanten tot het vinden en produceren van gezondere materialen! Het kan.

Lilian

N.B. Om even de hand in eigen boezem te steken. Tong Tong zelf moet wel plastic-zakjes gebruiken. B.v. om de akar-wangi bosjes in te verpakken, anders gaat de geur verloren. Mocht U thuisgekomen het zakje niet meer nodig hebben, bewaar het voor iets anders of, hoeft niet maar mag - breng het de eerstvolgende keer voor ons mee!

Let wel: dit is niet in de eerste plaats zuinigheid, maar vooral weggooi-beperking, dus onvernietigbaar vuil beperking. Eens zal de tijd komen dat we geen plastic meer zullen gebruiken!

*

VOORNEMEN

Ik ben een huis- tuin- en keukenvrouw die misschien niet verder kijkt dan haar neus lang is. Maar dat is al vèr genoeg om te zien dat er erg veel fout gaat in onze maatschappij.

En als ik bedenk, dat we de strijd gaan aanbinden tegen 't kapitalisme, dan zinkt de moed me bij voorbaat in de de schoenen. Maar, ik stuur je alle etiketjes die ik bemachtigen kan. Zelf gebruik ik altijd al soda en zachte zeep; eerlijkheidshalve moet ik er wel bij vertellen, omdat mijn handen andere wasmiddelen niet verdragen. En ik te lui ben, telkens rubberhandschoenen aan te doen. Laat dit dan nu mijn begin zijn. Vroeger had ik zóveel vogels in de tuin. Nu alleen maar mussen en meesjes. Alle andere, als ze niet opgevreten zijn door de Belgen, dood door allerlei vergiften.

Vogels, vissen, je hoort geen kikkers meer. .

Maar alles draait gewoon door.
"Met al zijn weten is de mens nog als de vogel op de telegraafpaal, wie zóveel belangrijks voorbijgaat, waar hij niets van begrijpt."
Amen.

Plantersvrouw

WAROENG SOEBOER

Hoewel mijn vrouw uitstekend kookt, gaan we toch dikwijls met z'n tweeën ergens eten, zelden is het een rijsttafel. Restaurant Soeboer aan de Koningstraat 16, den Haag (verlengde van de Boekhorststraat) behoort zeker tot deze uitzonderingen. Je eet er werkelijk uitstekend en niet duur.
Als de eigenaar, Mas Kajat, vertrouwelijk is, dan blijkt dat hij en wijlen zijn vrouw Siti Aminah Alimoestama ook nog wel anders kunnen dan goed koken. Eigenlijk kon ik dat wel gissen toen ik 8 jaar geleden haar en hem te woord stond bij Vreemdelingenzaken op de Raamweg. Vooral zij sprak beschaafd Bahasa Indonesia en was perfect gekleed in haar Indonesische dracht.
Mas Kajat kwam in 1934 mee met een Nederlandse familie met verlof. Hij bleef, trad bij een andere familie in dienst als djaga anak. Siti Aminah was al iets eerder in Nederland.
Jaren lang was Mas Kajat ober in restaurant Bali. In zijn vrije tijd trad hij als danser op in de dansgroep Insulinde van jaren vóór, tijdens en na de oorlog. Hij deed ook pentjak op het toneel. Bij deze dansgroep leerde hij Siti Aminah kennen. In 1938 trouwden zij voor de Modin, wijlen Noerali en voor de Nederlandse Burgelijke Stand. Men moest optreden voor de Duitse bezetters. Na de oorlog ging de dansgroep Insulinde op tournee naar Engeland, Tsjecho-Slowakije, Joegoslavië. Man en vrouw gingen voor maanden mee. Het lucratieve ober zijn werd er aan gegeven. Bij de dansgroep Insulinde ontvingen de Indonesische spelers een krats. De recettes werden besteed aan medicijnen voor de ziekenhuizen op Republikeins gebied.
Het echtpaar wilde terug naar het vrije Indonesië. Mas Kajat wilde daar kippen fokken. Het was de heer Mohammad Hatta, die hem dit ontried. Het echtpaar zou beter een Indonesisch restaurant kunnen beginnen. Anderhalf jaar trachtte Mas Kajat in Duitsland een pand te krijgen, het lukte niet. Het duurde tot 1958 voor die nasehat van dhr. M. Hatta uitgevoerd kon worden. Het restaurant Soeboer werd geopend. Mas Kajat en echtgenote begonnen in het huidige pand, er waren geen concurrenten in deze omgeving. Het liep goed, de teruggekomen gedemobiliseerden wilden best weer nassi eten! Hoewel de totok-klandizie groot is, blijft Mas Kajat voor de Indische mensen heerlijke pedis en sedep koken. In de keuken helpt de oude mevr. Koot. In de weekends wordt er geholpen door Indonesische studenten. Twee Indonesische studenten, die inwonend zijn, gaan terug; zij beëindigden hun studie. Er treden moeilijkheden op in de keuken. De toelating uit Indonesië van nieuwe krachten ondervindt zeer veel stagnatie.
Wie kan deze energieke Mas Kajat op korte termijn aan kokkie bidjah helpen? Er is huisvesting in het pand naast het restaurant. Mas Kajat is telefonisch bereikbaar onder 070-60 41 42.
Het zou jammer zijn als zo'n goed lopend Indonesisch restaurant zijn activiteiten moest verminderen. v. d. L.

Reunie Tjelaket-Kweekschool Malang

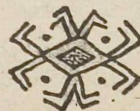
Wat zijn wij "Oud-Indië"-mensen toch een volkje met vele, vele goede herinneringen aan "tempo doeloe". Of wordt die misschien geïdealiseerd, omdat we ouder geworden zijn en terugblikken op onze jeugd daargінds? Hoe dan ook, een tijdje terug had ik bij mijn thuis een unieke koempoelan. Twaalf vriendinnen kwamen bijeen, allemaal gewezen leerlingen van onze laatste klas op de kweekschool der Zusters Ursulinen te Malang. Examenjaar 1927-1928. Ruim 43 jaar later kwam meer dan de helft van de klas uit Den Haag en van buiten tezamen. Is dat niet iets om over te schrijven? Het waren de "meisjes": Jeanne de Blij, Pauline le Cotey, Mien Dumoulin, Evie Isasca, Betty Krijgsman, Floortje van Ligten, Irma Mathey, Anneke Platte, Hedwig von Ranzow, Hetty v. d. Roest, Nella Schell en Marie van Staden. Drie van onze jaargenoten zijn helaas overleden, de klasse-badoet Pauline Elias kon niet weg vanwege haar school, van een paar Chinese en Javaanse meisjes weten we niets meer en een paar zijn onvindbaar. (Waar zitten jullie, To Dragt, Willy Mejer, Dolly van Lakerveld en Loet van Wijk?)

Dat laatste jaar, wat een herinneringen zijn dáár aan verbonden. Het schooltuintje van Mère Ursule, waar we onze botanische kennis aan te danken hebben. De paedagogielessen van de "Baas" (Mère Aquina), die menige examencandidate een hoog punt voor opvoedkunde bezorgden. En onze goede, stokoude Mère Constance, die zangtheorie gaf en iedere les begon met "Bladzijde 87, Herfstzang, alsjeblieft".
Zonder zorgen waren we en vaak ondeugend, hoewel sommigen 's middags al met "opgestoken" haar liepen, zoals de mode toen voorschreef.

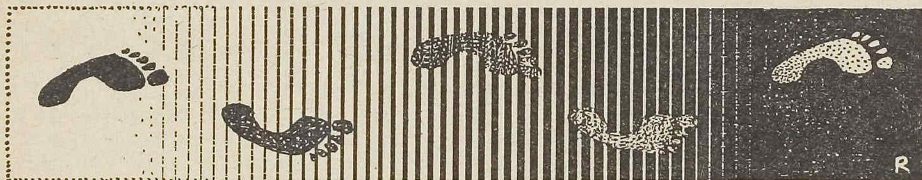
Na ons slagen voor onderwijzeres dwarrelden we de wijde (ambtenaren)wereld en daarna een voor een (geen enkele uitgezonderd) het huwelijk in met alle consequenties daaraan verbonden. En op die gedenkwaardige dag zagen wij elkaar terug, nu als moeders van volwassen kinderen en als Oma's van een stel tjoetjoeks. Na enige voorbereiding en geschrijf was de réunie tot stand gekomen. Het was enig leuk, als er weer iemand binnenkwam en de reeds aanwezigen uitriepen: "O zeg, daar heb je die en die. Kind, je bent helemaal niet veranderd". Maar dit laatste was toch niet helemaal waar, want keurig grijze permanentjes vervangen thans de blonde en donkere vlechten en de lange haren, bijeengebonden door een grote vlinderstrik van weleer.

De dag, die begon met koffie en spekkoek en eindigde met nassi rawon en gado-gado was veel te gauw om. Het was niet mogelijk twaalf levensverhalen te vertellen en te beluisteren in zo'n korte tijd. Maar ieder ging voldaan naar huis met diep in het hart het besef van ware vriendschapsbanden, gesmeed in een tijd, toen nog niet gedacht werd aan luchtvervuiling, heelalreizen en sexvoorlichting.

Irma SUSAN - geb. Mathey.

VOETSTAPPEN IN 'N ANDERE WERELD

De Mysterieuze Boodschapper

Wat ik U ga schrijven, is een voorval, dat mijn nicht in Djakarta, Djalan Djambu 38 (zij woont er nou nog) heeft meegemaakt na 't overlijden van mijn man.

Op de 9de juni 1970 ± 4 uur in de ochtend is mijn man op 69 jarige leeftijd overleden. Rouwkaarten en telegrafische rouwberichten werden de dag daarop direct verzonden. Ook mijn nicht in Djakarta kreeg telegrafisch bericht van het overlijden van mijn man (haar Oom Wim, van wie ze erg veel hield en omgekeerd ook 't geval was.)

Een week later kreeg ik een brief van haar met als inhoud een voorval, dat zij ons niet wilde onthouden.
Hier volgt dan haar schrijven:

Op dinsdag 9 juni vroeg in de morgen tussen 6 uur en half 7, stond ik in de tuin te wachten op een beurt in de badkamer. Dat is zo mijn gewone tijd, want ik word om half 8 gehaald door de auto van het Ziekenhuis. De zuster, die bij mij inwoont, was bezig in haar kamer.

Ineens kwam er een Indonesische man van middelbare leeftijd, lang en donker en met een heel rustig gezicht het erf op. Aan de hand had hij een klein meisje van een jaar of vier. Beiden waren netjes gekleed: ik dacht, dat 't patiënten waren. Dit was 't gesprek, dat wij voerden. Met een kalme zachte stem vroeg hij:

"Is dit 't huis van de Oma van Oom Wimpie?" (Wijlen Oma is de moeder van mijn man en Oma van mijn nicht.)

Ik zei: "Neen, wij hebben hier geen Oma van Oom Wimpie." Hij scheen verbaasd: "O nee?" Waarop ik: "Heeft U wel het juiste nummer?" Hij: "Jawel, nummer 38." "Mevrouw wie, is ze dan?" vroeg ik. Daarop gaf hij geen antwoord.
"In ieder geval kennen wij die Oma hier niet", zei ik ten laatste Hij knikte, vroeg nog wat over een of ander kantoor in de Djalan Djambu. Na mij bedankt te hebben, ging hij weg.

Later vertelde ik het voorval aan de zuster, die onze stemmen had gehoord, en nog net een glimp van het kind opving.

"Gek," zei ik tegen haar, "die man zag er zo kalm en treurig uit, net of hij een doodsbericht komt brengen."

Verder dacht ik de hele dag er niet over na. Na mijn praktijk kwam ik 's avonds na acht uur thuis en daar kreeg ik je telegram. Ik was versuft door de schok van dit droevig bericht. Toen opeens dacht ik aan de man van vanmorgen; dus hij was 't, die kwam waarschuwen!

Mystiek of geen mystiek, nuchter of niet, je kan niet anders, dan eraan geloven. Vind je 't geen raar toeval? Zij 't in vervormde weergave, alle elementen kloppen. Oma en Oom Wimpie waren de woorden die hij gebruikte. De manier, waarop hij sprak. En ik had 't zelf over een doodsbericht. Dat allemaal, vroeg in de morgen en dan in de avond 't telegram.

Dit is dan letterlijk de brief van mijn nicht uit Djakarta.

E.S.

De „Tikar Oeler"

In 1920 gingen wij met de Compagnies van Nederlandse en Indonesische soldaten op schietoefeningen naar "Tjipatat".

Daar boven op een grote heuvel lagen de barakken en beneden daarvan liep een pracht van een kali met grote stenen waarbij enkele trots de grote hitte, totaal koel bleven. Wonder der tropische natuur.

Voordat wij van plan waren te gaan baden of zwemmen, werd ons medegedeeld, dat aan de overzijde in de bocht niet gebaad of gezwommen mocht worden, omdat zich daar een "Tikarslang" bevond, de welke door de Kampung bevolking als "Heilig" beschouwd werd.

Wij zagen zo nu en dan ook weleens enkele bewoners met een of ander ernaar toegaan. Op mijn vraag aan een der mensen, deelde zij mij mede, dat dit een offerande was!

Zoals te begrijpen was, lachten de Blanda's er smalend om. Op een goede dag zei een Hollandse Sergeant tegen mij: "Zeg, geloof jij ook al aan die onzin?" Ik gaf ten antwoord: "Waarom niet? In de Europese landen geloven ze toch ook aan Heilige dingen?"

Volgens hem lag dit geheel anders. "Je bent aardig op weg om een Inlander te worden," zei hij toen.

Ik haalde mijn schouders maar op, trouwens wij mochten hem ook al niet erg.

Enkele dagen later, kwam dit punt weer aan de orde. "Nu, ik wil het weleens zien!" zei de Sergeant. Hij ging naar de kali en richtte een karabijn op de kalm liggende slang. We waren met een paar man mede gegaan, ook enkele Indo's en Javanen. Doch bleven op een eerbiedige afstand staan. Het eerste schot klonk, daarna een tweede!

De slang richtte zich op, wendde zich naar onze richting. Plots, toen de slang zich liet zakken, viel de karabijn op de grond en greep de Sergeant naar zijn arm. Er was geen beweging meer in. Dadelijk naar de dokter: Opzending Hospitaal!

Er ontstond in de kampung ook enige beroering. Later terug op Batavia hoorden wij, dat zijn rechterarm lam was, en er niets aan te doen was.

In die dessa was ook een "Keramat"; er omheen een bamboe hekje. Alles, wat er over liep of vloog, beesten of vogels, viel plots dood neer. Dit graf was al meer dan 100 jaren oud, volgens de Goeroe der langgar (eenvoudig bedehuisje; eigenlijk niet veel meer dan een afdak).

Ik heb verscheidene van deze bovennatuurlijke dingen gezien. "De Natuur spreekt tot de Mens", doch de beschaafde wereld (met een ?) leeft langs dit alles heen; zij leven onder een "Sterreloze hemel" als men dit gezegde begrijpt.

R. M. Moh. Saleh
(een Totok)

*

Later ontvingen wij ook dit naschrift:
Ik meen in 't verhaaltje over de "Tikar Slang" iets vergeten te hebben, n.l. hoe of het matje werkt. Aan de linkerzijde van het lichaam, iets onder de wateroppervlakte bevindt zich een heel dun matje (ik heb niet kunnen nagaan, waaruit dit bestond.)

Nu rolde de slang het matje uit en alles, wat er overheen komt of zwemt, kan zij ermede vangen. Vliegenssnel rolt het matje zich op en de vangst zit opgesloten! Nu laat de slang het uiteinde van haar staart in de achteropening gaan. Aan de voorzijde stelt zij haar kop op, en alles, wat naar buiten komt en van haar gading is, vangt zij op deze wijze.

De grootte van dit matje schatte ik op ± 80 x 50, als de slang haar ware grootte bereikt heeft.

Si non e vero......

R.M.S.

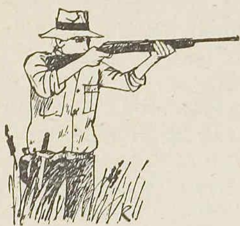
Afscheid van een Totok

Beste Tjalie
Je zult raar opkijken wanneer je dit pakje ontvangt en openmaakt. Er rollen dan allerlei stukjes uit, namelijk van een oude kaart van Soerabaja.

Mijn man keek er geregeld naar en zocht oude plekjes op. Hij is al jaren overleden, maar onlangs vond ik het terug in een koffertje. Het is uit elkaar gevallen, maar nog best te repareren. Ik vond het beter hem naar U toe te sturen. Weggooien kan altijd nog...... Ik moet nu bedanken voor Tong Tong. Ik neem node afscheid. Het was een warm zonnetje zo eens in de veertien dagen...... Hier nog tien gulden voor de Bruine Bus en van harte hoop ik dat het Fonds Zestigduizend wat meer gaat lopen... En nu, beste vriend neem ik afscheid van U en Tong Tong. Met de beste wensen voor Uw gezondheid en Uw werk.

M. G. Smith-Fluiter

Die kaart is één van die "vodden" die wij uit sentimentele overwegingen vaak maanden, ja jaren, bewaren voor we de Tijd vergunnen zich erover te ontfermen. - T.R.

HET GELUK VAN HET JAGEN

"De jacht behoort tot het zuiverste repertoire van het menselijk geluk".
JOSé ORTEGA Y GASSET

Koningstijgers in de Lampongs (slot)

door R. G. Kloër

Mijn broers hadden onder de Lampongse jagers heel wat vrienden. Ofschoon geduchte concurrenten bij de hertenjacht was de verstandhouding altijd goed geweest. Als men achter hetzelfde hert aanjoeg, moest je wel bedacht zijn op minder fair play, maar zodra een tijger in het spel was, lieten zij gaarne Rudi en Dolf het schietwerk doen. Zo ook op een dag werden zij opgehaald om een tijger neer te leggen die op een oemboelan bij de kampong BANDJAR NEGERI een paar geiten had geslagen.

Het beest had de vorige avond brutaalweg zich een toegang gebaand onder de omheinde ruimte van de woning van een ladangbewoner, vier geiten gedood en een weggesleept. Deze laatste werd dezelfde avond terug gevonden door de Lampongse jager Medjedin, die toevallig in de buurt aan het "belorren" was en door het kabaal van slaan op lege petroleumblikken en geschreeuw van de ladangbewoners er naar toe was gekomen. Het kadaver lag op een open plek in een verwaarloosde koffietuin met hoge dadap serep bomen in de buurt. Een eindje verder op begon het secundair bos met een strook van tembelehan struiken, alang-alang en tjepokah (wilde aubergines). Blijkbaar had de tijger, verontrust door de zwaaiende belor en pratende mensen zijn prooi in de steek gelaten zonder genoeg te hebben gevreten. Dat was aan het kadaver zeer duidelijk te zien.

Medjedin had de volgende ochtend uit zich zelf een zitplaats in de naast bij gelegen dadapboom geconstrueerd, goed gecamoufleerd, maar zeer onconfortabel en primitief. De vorige nacht had hij zijn oude vilten hoed en een oude sarong van een van zijn helpers bij het kadaver gelaten. Volgens hem om te verhinderen dat de tijger die nacht zou terug komen. Het kadaver was met dunne rotan aan een koffiestronk vastgebonden.

Toen mijn broers op de oemboelan aankwamen was het al te laat om nog het een en ander te veranderen. Daar de zitplaats voor twee te klein was, klom Rudi alleen in de dadapboom.

Een nare bijkomstigheid was, dat mijn broers nog slechts vier patronen over hadden. Restant van de 200 die ik vier jaar geleden bij Geo-Wehry in Djakarta had gekocht. Medjedin echter had vrij nieuwe kaliber 16 patronen, maar een oud onbetrouwbaar uitziend dubbelloops geweer. Nadat Rudi goed en wel in de boom zat, vertrokken Dolf, Medjedin en de ladang-bewoner luid pratend richting ladanghuis. Dit praten werd met opzet gedaan om de tijger te misleiden als hij zoals men vermoedde in de buurt zou zijn. En inderdaad toen het geluid van pratende stemmen wegstierf liet een badjing schrikgeluidjes horen. Daarna werd het doodstil. Volgens Rudi hielden zelfs de djangkriks en tonggerets op met sjirpen. Rudi zocht met zijn ogen de rand van de donkere koffietuin af, maar zonder dat hij er erg in had was de tijger al bij het kadaver. Waarschijnlijk onder zijn boom gelopen. Het dier sloeg zijn slagtanden in de prooi en trachtte deze weg te slepen. Zorgvuldig mikte Rudi op de witte haren achter het oor van de tijger. De afstand was ongeveer 8 meter. Hoewel de zon bijna onder was, kon hij de hele tijger nog duidelijk zien. Hij drukte af, maar waar hij al heimelijk voor had gevreesd, 't schot ketste! De tijger hield onmiddellijk op met rukken en bang dat hij er van door zou gaan, mikte Rudi te haastig op het blad en trok de rechter haan af.

Een gebrul, een sprong, geluid van een zwaar lichaam dat op de grond bonsde en de tijger ging er van door, botste tegen een paar koffiestruiken op en aan het geluid van brekende takken kort daarop, wist Rudi dat de gestreepte in het secundair bos was gedoken.

Rudi wachtte even, herlaadde het geweer, klom naar beneden en begaf zich via het voetpad naar het ladanghuis. Het was intussen pikdonker geworden en hij had de electrische zaklantaarn nodig om de weg te vinden. Dapat tuan, kreeg hij bij aankomst te horen. Spijtig vertelde Rudi het gebeurde en vroeg daarna: "Waar is Medjedin?" "Naar huis", zei Dolf, "Volgens onze gastheer hier is hij pas getrouwd." "Wat nu", zei Rudi, "ik voel er weinig voor om met deze patronen een gewonde tijger op te sporen en vooral in die bloekar." "Ik zal het morgen doen", zei Dolf rustig. Hij riep de Lamponger en vroeg hem de volgende morgen heel vroeg naar Medjedin te willen gaan en namens hem drie van zijn nieuwste patronen te willen afstaan.

Na de rubber/canvas schoenen te hebben uitgetrokken en zich gewassen te hebben, beklommen ze op uitnodiging van hun gastheer zijn woning. De petroleum vergasser lamp was ondertussen aangestoken — een hele luxe voor deze mensen — en kort daarop bracht de vrouw van de Lamponger een kom met dampende rijst, een andere kom met een soort hete sajur lodeh en drie vingerkommen met water. De drie mannen deden zich te goed aan het eten en toen er daarna koffie met gula aren werd geserveerd, opgediend in bekers voelde men zich senang. De drie kinderen van het gezin keken op een afstand naar mijn broers, vooral naar Dolf met zijn baard a la Fidel Castro ging hun belangstelling. Lampongers zijn gezellige mensen en al gauw waren de drie in een geanimeerd gesprek geraakt. De Lamponger werd o.a. uitgehoord over de tijger en het bleek dat het beest op de oemboelan al ruim twee weken was gesignaleerd. Bij drie andere oemboelan bewoners had hij eveneens geiten weggesleept en een karbouw verwond. De karbouw kon nog worden geslacht en het vlees verkocht. Maar dode geiten zijn "haram" en waren dus een schadepost voor deze eenvoudige lieden. De volgende ochtend ging hun gastheer naar Medjedin die in Bandjar Negeri woonde en kwam na ruim een uur terug met de patronen. Dolf had de vorige avond de kaliber 20 munitie op een plankje gelegd vlak bij de kookplaats, zodat de patronen nu goed droog waren. Hij pulkte er met een zakmesje de slaghoedjes uit en verving ze door die uit de kaliber 16 patronen. "Pas op voor "bledos" in je handen", waarschuwde Rudi. "Geen paniek, ik behandel ze als gadis Lampung," grapte Dolf terug.

Na deze reparatie aan de patronen vertrok het drietal naar de plek waar Rudi de tijger het laatst had gehoord. Het zweetspoor was heel duidelijk, vooral omdat er hoog paitan gras in de koffietuin groeide. Op een gegeven moment stonden ze aan de rand van het secundair bos. Een opening in het struikgewas wees de plek aan waar de gewonde tijger was binnengegaan. "Je hebt hem vrij hoog in het blad te pakken gehad. De longen zijn niet geraakt." Dit was het commentaar van Dolf die vooraan liep. Zonder aarzelen kroop hij achter het tijgerspoor in het struikgewas.

Rudi en de Lamponger bleven in spanning wachten aan de rand van de bloekar. Op het laatste moment had Dolf een soort commandomes van Rudi nog tussen zijn broekriem gestoken en meegenomen. Na ongeveer een kwartier (ik dacht eerder een uur, zei Rudi later) hoorden ze een nijdige grom en bijna op hetzelfde moment een doffe knal. Daarna doodse stilte.

Rudi met zijn golok gevolgd door de Lamponger kapte zich haastig een weg naar binnen. Het "hoeoek" geroep van Dolf wees hun de richting en na een poosje zagen ze Dolf op de grond zitten, een sigaret rokend en naast hem de dode tijger. Het schot was dwars door de open bek in de hersenpan gedrongen. Dolf vertelde later dat toen hij daar gebukt voortkroop, soms in djongkok houding zich voortbewoog, een onbestemd geluid links van hem hoorde. Hij zwaaide de loop van 't geweer naar links en raakte daarbij bijna de kop van de tijger die met open muil al grommend in de aanval was. Zonder te mikken drukte hij af......

Het "Astagah" en "Alhamdulilah" van de Lamponger wat niet van de lucht toen hij Dolf zag. Zijn broek en shirt n.l. nat van de dauw, waren overal bevlekt met tijgerbloed (door het sluipen in het spoor van de gewonde tijger had hij dit opgelopen). Later op de dag, toen het dier naar de grote verkeersweg was gepikold, vertelde de ladangbewoner aan iedereen die het maar horen wilde, dat Dolf een lijf aan lijf gevecht had gevoerd met de tijger, overwonnen had, maar zelf geen schrammetje had opgelopen dank zij zijn "Ilmoe". Dit laatste op gedempte toon en met een schuine blik naar Dolf. Dolf liet hun in die waan. "Je weet nooit, waarvoor het goed is", zei hij later.

Het nieuws verspreidde zich als een lopend vuurtje door de Lampongs. En het was dus niet verwonderlijk dat maanden later een Javaanse lurah zijn hulp inriep om een "maneater" op te ruimen.

Maar dat is weer een ander verhaal.

R. G. Kloër

Verklaring der woorden.

Oenboelan = bron
Belor = lichtbak
Belorren = jagen met de lichtbak
ladang = droog rijstveld. Bevolkingsontginning in het bos.

zie verder volgende pag.

OERWOUD & MENS

1. Het oerwoud is als een mooie vrouw, die men kan liefhebben, maar nooit geheel begrijpen, nooit geheel doorgronden.

Er blijft altijd nog iets ontoegankelijks, er blijft altijd nog een verhullende sluier.

2. Bij het binnentreden van het oerwoud valt, vroeg of laat, onze beschaving als een kleed op de grond en laat de mens naakt achter.

De wet vervaagt dan tot een flauw gerucht, en de enige orde die dan geldt is die der natuur, die van klauw en tand, van pijl en speer, van koorts en chinine, als bescherming tegen het allergevaarlijkste en meest bloeddorstige dier, de anopheles-muskiet.

3. Wij blijven allemaal maar touristen in het oerwoud, vreemdelingen in het land der boomreuzen en wouddieren.

Dat is wat wij ook zijn in het leven, slechts touristen op dit ondermaanse.

Voor een tijdje kruipen wij over de aarde rond, nieuwsgierig en altijd zoekend naar dat wat wij toch nooit vinden: volledig geluk. Soms keren wij weer terug tot de natuur en misschien leren wij eerst dan iets begrijpen van de zin van het leven, althans wanneer wij niet hardleers zijn.

4. Hij wilde voor hij stierf nog eenmaal de stilte van het oerwoud "zien".

In de middaghitte, wanneer alles verstild schijnt. Er valt dan niets te horen, en dan kan je als het ware die stilte "zien", niet alleen aanvoelen.

Dan lijken de bladeren als bevroren aan de takken te hangen, die eveneens roerloos blijven, alsof ze van steen zijn. Niets kan dan deze geluidsbarrière doorbreken.

J. C. Hazewinkel

---

dadap serep = schaduwboom. Groenbemester

tembelehan = Lantana mexicana

badjing = klein soort eekhoorn (klapperrat)

djangkrik = krekel

tonggeret = cicade

Dapat tuan? = Heb je 'm meneer?

sajur lodeh = toespijs bij de rijsttafel. Groente met santen gekookt, lombok, timpe, etc.

gula aren = suiker verkregen door het indikken van het vocht uit de bloemstengels van de arenpalm.

senang = tevreden

haram = onrein. verboden. Het Nederlandse woord "harem" is hiervan afgeleid. De harem, verboden voor "onbevoegden"!!!

bledos = ontploffen

gadis Lampung = de Lampongse maagd

paitan gras = grassoort (pait = bitter)

De longen zijn niet geraakt = Longwonden geven bloed dat vermengd is met luchtbelletjes, schuimig bloed.

golok = kapmes, waarvan het vooreind breder is dan van achteren.

djongkok = op de hurken zitten.

Ilmu = Arabisch woord voor wetenschap, kundigheden.

Bovendien heeft dit woord nog de betekenis gekregen van spreuk of formule, waarmee men iets buitengewoons kan tot stand brengen. Het woord Ilmu komt o.a. voor in:

Ilmu hikmat-perang = krijgskunde

Ilmu kira-kira = de rekenkunde

Ilmu tabib = de geneeskunde

Ilmu pasti = de wiskunde

De Maestro van de Sumatraanse Jungle (II)

Mijn moeder schreef in haar mémoires over onze jeugd in Palembang over deze maestro. Wij waren in 1923 in een nieuwe, volgens haar tekening gebouwde grote woning met etage komen wonen met een enorme tuin er omheen. Daarin kon zij één van haar dromen verwezenlijken: een volière bouwen voor wilde vogels, die vrij in en uit zouden kunnen vliegen. (Zij had een tangan dinging voor alle soorten dieren). Zij schreef (ik citeer haar eigen woorden): "Mijn grootste hoop had ik gevestigd op de Indische nachtegaal, de tjoetjoek-rawak, ongeveer te vergelijken, wat kleur en vorm betreft, met de Hollandse zanglijster, doch met een veel wijder dragend geluid". Inderdaad, al gauw wipten deze binnen om zich te goed te doen aan het klaargezette lekkere eten. Wonderlijk vlug voelden zij zich ook thuis in die volière en daarom deed ik trouw om half 7 's avonds, als de schemering inviel, de deur ervan dicht en op slot, zodat ze er dan veilig binnen bleven. 's Morgens om half 7 deed ik het hok weer open en zij konden weer vrij in en uit vliegen en tot mijn grote voldoening gingen zij er ook nestelen. En zowaar had ik er na korte tijd tot verbazing van de omwonende buren twee paar tjoetjoek-rawaks bij plus nog koetilangs, verscheidene glatiks, prietjes en tekoekoers. De jonkies van al die wilde vogels hebben wij zien groot worden en ze waren zelfs mak, zodat wij genoten van al dat vrolijke leven, maar niet in het minst van het hoogste lied, dat de Indische nachtegalen ons bij het ontwaken deden horen en verder de ganse dag tot de avond viel."

Hierbij teken ik aan, dat mijn moeder altijd zelf de vogels voederde. Toen zij met mijn zusje voor haar gezondheid naar Bandoeng moest, hebben deze tjoetjoek-rawaks niet gezongen. Zodra zij echter weer terug was, deden zij hun "Hooglied" weer horen. Grappig is, dat de Heer Bartman tjotjak-rawa zegt en wij tjoetjoek-rawak. Ik heb wel eens meer gemerkt, dat wij, die alleen maar in Palembang zijn opgegroeid (en geboren) woorden anders uitspraken of schreven *).

E. C. Amiabel

---

*) Dat geldt voor álle delen van Indonesië, maar zelfs ook voor alle delen van Holland. Let maar op hoe uiteenlopend vele Nederlandse woorden in vele delen van Nederland worden uitgesproken. Als men voor elke uitspraak een geschreven woord zou hebben, zou het Nederlandse woordenboek tienmaal zo dik zijn als nu! - Red.

Onze Kalong de bekende vliegende hond, maar de onbekende gymnast

Tegen de avond vliegen de kalongs meestal gezamelijk van hun slaapboom naar hun vruchtbomen. Hun behoorlijke vlucht haalt vaak de 1½ m. 't Is daarom zonder meer duidelijk, dat ze **in** hun vruchtbomen **niet** van de ene rijpe vrucht naar de andere kunnen **vliegen.** Dat doen ze dan ook door hangende aan hun achterpoten met de klauwtjes aan hun vleugels (voorpoten) van de ene naar de andere tak te klimmen om zodoende de ene rijpe vrucht na de andere op- of aan te vreten. In één nacht kan een groep kalongs al je rijpe mangga's wegvreten, tenzij je met een tjies en een 5-steens sentollop (Eveready) de beesten een plotselinge stop tussen de roodlichtende ogen plaatst.

Dat deed ik vaak in Bonthain, waar wij op 't erf een oude gandri-djawa boom hadden (Gandri = Mangga, djawa = lekker); in dit geval was 't een mangga-idjoe (mangga-goerih) = mangga lali (vergeten) djiwo (ziel), volgens zeggen de enige in heel Zuid-Celebes, in elk geval de enige in mijn ressort.

De volgende dag bracht de kebon een rèntènggan kalongvlees naar het Veldpolitie kampement, waar 't wel snel in paniki ritja werd veranderd.

Tot nu toe heb ik er nog altijd spijt van nooit eens een portie van dat typisch Menadonese gerecht te hebben gevraagd (gieloh = griezelig, idioot gewoon) en die Menadonees dorst blijkbaar ongevraagd geen portie te sturen naar de Tuan Dokter. Sajang betul.

O.H. Kiliaan

NOMINA SUNT ODIOSA
(Namen zijn hatelijk)

Is 't je weleens opgevallen, dat vele Indische families prachtige namen dragen? Zoals: de la — de L' — von — in alle Europese soorten, soms een hele mond vol, zodat je je er door verslikt.

Maar hier bij me heb ik een notitieboekje, waarin ik uit een boek overschreef, dat tussen 1840 en 1865 ondervolgende namen in Indië waren:

Guustaaf de Moerloze
Elisabeth Baai-Baai
Christoffel Hemelbode
Jacobus Viezerik
Hendrika Regenworm
Herman Willem Duytendief
Weduwe Mijntje Bokkenkeutel
Simon Petrus Rottekies
Joseph Stinkert
Jacoba Martina Uyewind
Adriana Maattepell (met 2 l's)
Jan Koenraad Rolmeter (met 1 l)
Geertruida Kuyken (met een y)
Pieter Cornelis Kuiken (zonder y)

Als je zoiets leest, dan moet je onwillekeurig lachen, maar gelukkig mochten ze die veranderen.

Als ik me niet vergis stond dit in een boek van Victor Ido (Hans v.d. Wall). Kan dat? (We weten het niet. - Red.)

FRAAI GESCHENKBOEK MET REPRODUKTIES VAN ORIGINELE INDISCHE AQUARELLEN!

Deze maand verschijnt:

Dagwerk in Indië

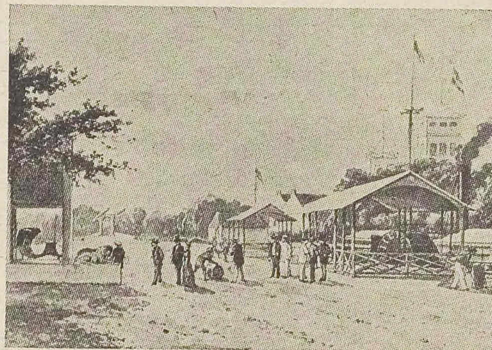
HOMMAGE AAN EEN VERSTILD VERLEDEN

door J. de Loos-Haaxman

Met aquarellen, schilderijen en tekeningen van J. C. Rappard e.a. Omvang ca. 160 pagina's w.o. 48 bladzijden illustraties, gedeeltelijk in vier-kleurendruk, en een insteekmap met 12 afzonderlijke reprodukties.

Groot formaat (20 x 26½ cm.).

Prijs bij voorintekening *f* 35,— (geldig tot 15 maart '72; daarna *f* 39,50.

Aanlegplaats aan de 'Kleine Boom' in oud-Batavia, naar een aquarel van J. C. Rappard.

Nu het woelige verleden tussen Nederland en Indonesië tot rust schijnt gekomen en zich een nieuwe relatie ontplooit, is de tijd rijp voor een terugblik 'sans rancune'. Een terugblik op die merkwaardige Indische samenleving, waaraan zoveel Nederlanders hun beste krachten hebben gegeven en zoveel onuitwisbare herinneringen bewaren. Als iémand in staat is hun gevoelens te vertolken, dan is dat Mevr. J. de Loos-Haaxman, die van 1925-'39 conservator was van de Landsverzameling Schilderijen te Batavia en ook in andere functies veel heeft gedaan voor de ontwikkeling van het culturele leven in Indië.

In dit boek heeft zij getracht, aldus haar Inleiding, "de goede woorden te vinden voor het goede Indische leven van vóór de tweede wereldoorlog, voor het vele werk, dat voortging van dag tot dag, rustig, onverstoorbaar, de arbeid van Inheemsen en Nederlanders... Terugdenken, 'omzien', kan fascinerend zijn. Dít terugdenken was het. Men trekt een onzichtbare kring om zich heen en komt weer binnen, alleen, in het vreemde land, toen de eeuw nog jong was, en gaat weg, terug, jaren later, vóór de stormloop der Japanners. De stormloop naar en over dit grote, goed bestuurde, schone land van grote stijl en stuurse pracht, ook van lieflijke gratie. Een land dat men te voet door kon trekken, in pasanggrahans slapen, in warongs eten. Te voet, alleen, overal veilig..."
Het boek is verlucht met een groot aantal foto's en (vooral) zeldzame reprodukties, die het beeld, dat de tekst weet op te roepen, tot een boeiend geheel kompleteren. Naast 48 pagina's illustraties, deels in vier-kleurendruk uitgevoerd, bevat het 12 afzonderlijke reprodukties van Indische aquarellen in de originele kleuren, op groot formaat (ca. 15 x 21 cm.). Over de maker van deze aquarellen, Jhr. J. C. Rappard, die van 1842 tot 1870 als KNIL-officier in Indië verbleef, schrijft Mevr. De Loos: "Hij schiep een luchtig, beeldend en instructief oeuvre in aquarel over Indië, naar eigen Indische tekeningen en schetsen, soms ook met behulp van de fotografie... Behalve huizen, rijtuigen, bos, tuin en bedrijf, geeft Rappard ook binnenhuizen - het blanke besloten licht tussen de muren - en daarmee juist dat, wat uit de 17e en 18e eeuw niet of slechts heel weinig bewaard bleef: het huis en zijn interieur, mét de mens en zijn dagwerk er in verantwoord."

Niet het minst door deze fraaie collectie reprodukties, die achterin het boek in een aparte insteekmap zijn gevat, zal deze uitgave sterk de aandacht trekken. Het is tevens een **uniek geschenkboek** voor allen die prijs stellen op een blijvend aandenken aan hun Indische jaren. Het verschijnt **omstreeks 20 februari a.s.**

EEN BOEK OM UZELF EN ANDEREN MEE TE VERRIJKEN. DOOR NU IN TE TEKENEN BESPAART U BOVENDIEN *f* 4,50!

Laat dit voordeel u niet ontgaan! Reserveer tijdig uw exemplaar door gebruik te maken van de bestelbon. U kunt deze **zonder postzegel** verzenden, in open envelop, met daarop, de vermelding: **drukwerk.** Adresseer als volgt:

UITGEVERIJ T. WEVER — **ANTWOORDNUMMER 5** — FRANEKER

Het Chinese kamp bij Pintoe Ketjil te Batavia, eveneens naar J. C. Rappard. Van beide aquarellen zijn reprodukties opgenomen in DAGWERK IN INDIË.

Bestelbon

Zend mij bij verschijning
*) rechtstreeks/via boekhandel:

..... ex. J. de Loos-Haaxman:

DAGWERK IN INDIË Voorintekenprijs *f* 35,—.

*) Ik betaal na ontvangst ineens/in termijnen van *f* .... per maand.

Naam : ....

Straat : ....

Plaats : ....

Datum : ....

*) Doorhalen wat u niet wenst. **Tong Tong**

U kunt natuurlijk ook telefonisch of per giro bestellen. Onze telefoonnummers zijn: (05170) **2469** en **2120;** b.g.g. **2436.** Ons postrekeningnummer is **85 55 60.**

Alleen bij vooruibetaling. Minimum f 4,50 van 1 tot 3 regels, per regel meer f 1,50 meer.
Voor niet-abonnees dubbel tarief.
Maximaal aantal regels 6.
Voor advertenties onder nummer f 1,— meer voor opzenden van ontvangen brieven.
Voor opzenden brieven onder nummer naar het buitenland totaal f 2,— meer.

WIE heeft voor mij: 33 jaar op Java van C. W. Wormser. Graag prijsopgave. Br. onder Nr. 2502.

TE KOOP: mooi gelegen bungalow, 622m² grond in Ned. dorp in Spanje, El Atabal. Voll. geregistreerd f. 35.000 K.K. Br. onder Nr. 2503.

BESCHAAFDE DAME v. 50 jaar zoekt werk als huishoudster: intern. Br. onder Nr. 2504.

Wegens ziekte te koop: winkeltje v. Tante Truus en Paatje, Stuyvesantpl. 13, Den Haag. Overname totale inboedel, goodwill, etc. Lage huur v. Pand. Inl. tel. 070-68 45 82 of 83 34 62.

Oude gezonde Ned. Dame zoekt hulp in de huishouding met inwoning. Inl. Mevr. ter Poortre-v. d. Wilde, Bronovolaan 18, Den Haag.

Bij DINTELOORD in landel. omg. ½ u. v. R'dam v. vacantie of hoofdbew. 2 vrijst. huizen onder 1 dak, waarvan 1 bew. d. vrijgezel (76), 310 m² eig. grond, ruim uitz. (sawahs), i.z.g.st., douche, W.C. Totaal prijs f. 21.000,— (harga mati) Inl. tel. 070-54 51 16 of 01670-42 26.

Gevr. adres v. NORETTE (Puck) VAN ROON en RINY DEKKER - 1947 Bornholm, Denemarken, door Lizzy Polling-Goldman, Berlagelaan 115, Hilversum, Tel. 02150-56637.

TE KOOP: Ind. schilderijen v.a. f 30,—
Houtsnijwerk v.a. f 15,—
J. v. Duurenlaan 7, Den Dolder.

Zonder bindmiddel. Zuivere

Kejap "SEDEP" en "SPECIAAL" f. 3,50 per ½ Liter

VAMU kroepoek f. 1,50 per zak. Tomaat (Vegetarisch)

VAMU kroepoek oedang f 1,50 p. zak

VAMU sambal verse lombok f. 1,50 per bakje

VAMU saté saus f. 1,— per bakje

VAMU gado-gado saus f. 1,— per bakje

Verkrijgbaar bij Uw Indische winkel.
VAMU Nederland, Tel. 01742-32 80

Op 3 Januari is na een langdurig ziekzijn nog onverwacht van ons heengegaan, onze lieve Moeder, Behuwdmoeder, Grootmoeder, Zuster en Tante,

JOSEFINE HENRIËTTE HOEDT

Weduwe van J. J. W. Puister

in de ouderdom van 73 jaar.

J. Day-Puister
O.R. Day
Linda
Dennis
en overige familie

's-Gravenhage, 6 januari 1972
De Ruyterstraat 73

De crematie heeft heden, overeenkomstig haar wens, in stilte plaatsgevonden.

HEEL DEN HAAG SPREEKT ER OVER.
KONING „ZANKER" HOUDT ZIJN INTOCHT.

wasautomaten

V.A. 2940 extra smal, 19 programma's	f 778.—	NU f 580,—
V.A. 545 zeer robuuste uitvoering	f 748,—	NU f 580,—
V.A. 450 de Zanker edelman	f 1268,—	NU f 860,—
V.A. 460 de KONING onder de volautomaten .	f 1378,—	NU f 980,—
Thermat 25 de super droogautomaat	f 518,—	NU f 395,—
ZANKER intimat de mooiste, de betere, de fijnste volautomatische wascombinatie in roestvrij edelstaal	f 1188,—	NU f 860,—

koelkasten

Tafelmodel 140 liter, gratis thuis bezorgd . . .	f 308,—	NU f 195,—
Breedfront 190 liter, gratis thuis bezorgd . . .	f 520,—	NU f 375,—
Dubbeldeurskast 240 liter, 50 liter diepvriesvak	f 758,—	NU f 499,—
Diepvrieskisten, diverse liter-klasse, reeds vanaf		f 575,—
Koffiemolens, diverse merken		bij ons f 19,—
Citruspersen, diverse merken		bij ons f 35,—

M.J.A.Beijersbergen van Henegouwen N.V.
THOMSONLAAN 79 TELEFOON 33.47.97

DOES TRAVEL SERVICE

van Woustraat 115 - Amsterdam - Telefoon 73 21 38 - 76 30 63

U bent van plan dit jaar naar Indonesië te gaan. Maar U twijfelt: aan wie kunt U de verzorging van Uw reis nu toevertrouwen? Niet aan iedereen natuurlijk, maar bij voorkeur aan iemand, die weet, waar hij over praat.
Omdat hij er zelf geweest is.
Belt of schrijft U in dit geval dan eens vrijblijvend naar óns kantoor, afdeling passage!
"Perhubungan anda antara Belanda-Indonesia!"

"INGET MATI" & „AD PATRES"

Begrafenis-
en Crematie-Onderneming
Opgericht 1924

Fa. Johs. Ouwejan & Zn.

ROUWKAMERS
en ONTVANGKAMERS
AIRCONDITIONED

Kantoren: Fred. Hendriklaan 7
Den Haag, Tel. 070-556427 (3 lijnen)

plaats een Ting Ting altijd raak!

Met **NECTAR** *- essence:*

maakt U voordelig Uw ROZENSTROOP, sorbets, gebak en zeer fijne likeuren ! !
Nu ook Nectar kleurstoffen ! !
Vraag gratis receptenboekje.
Pharm. fabriek "Phytol" - Afd. Nectar essence
Wagenstraat 129 — Den Haag.

N.V. Azië Zwitserland Handel Mij.

Technisch Bureau HENNEMAN
Sinds 1916

ELECTRISCHE-, CENTRALE VERWARMINGS- EN SANITAIRE INSTALLATIES, TEVENS GASFITTERS

specialisten in onderhoud en vernieuwingen van installaties in reeds bestaande huizen. Volledige garantie, prijs offerten.
Atjehstraat 68 - 72 — Den Haag — Telefoon 55 03 00 (3 lijnen)

TOKO TONG TONG

Prins Mauritslaan 36, Den Haag

Dagelijks geopend van 9 — 4 uur. 's Zaterdags van 10 — 1 uur.
's Maandags (voorlopig) GESLOTEN
Bestellingen ook telefonisch 070-54 55 00. S.v.p. niet na 5 uur bellen!

Uit de gezonde hoek

Kajoepoetih grote fles *f* 6,—
Temoe lawak per zakje *f* 1,—
Mentholstift (groot) *f* 8,50
Mupa balsem per potje *f* 3,25
per proefblikje *f* 0,80
Akar wangi voor de linnenkast, geurig, motwerend per bosje *f* 0,75
Akar wangi mandjes *f* 5,—
Akar wangi waaier *f* 5,—

Uit de lekkere hoek

Spekkoek-cake *f* 2,25
Kwee semprong, de echte *f* 1,75
Satroe asem, per ons *f* 0,90
per ½ pond *f* 2,—
Kerak gendar (rijst kripik)
per ½ pond *f* 3,40
Keuken-asem, gezuiverd p.p. 2,60
Chili sauce, heet *f* 2,65
Boemboe Saidja, *f* 1,10
soto (ajam en Madoera) goelei, karee, rawon.

Essences

rozen, vanille, pistache, roomboter, pisang ambon, pala, aardbeien, frambozen, cocos p. fles *f* 0,85
voordeel-fles 100cc *f* 5,—
rozen-vanille
kleurstof voor koekjes, dawet *f* 0,75
rood - groen - geel

Voor de dames

Een zeer kleurrijke èn rijke sortering kain batik! Goedkope (leuke) tjaps v.a. *f* 27,50 tot en met prachtig handbatik van *f* 100,—.
Een nieuwe voorraad "happy coats" *f* 35,—
Batik-shirts (voor mijnheer en mevrouw) *f* 30,—
Setagens (buikbanden) div. kleuren *f* 12,50
Slendangs div. kleuren *f* 12,50
Batik-jurken (maat 36-38-40) v.a. *f* 27,50

*

OPRUIMING

Voor Uw Indische hoek

Wajangpoppen koelit, nieuw en antiek diverse prijzen vanaf *f* 20,— t/m *f* 50,—

Djapara's houtsnijwerk

Kranten- en brievenhangers *f* 16,50
f 19,50, *f* 22,50
Servethouders *f* 8,50

Wanneer U per giro bestelt (de giro naar Tong-Tong, dus niet naar het giro-kantoor) vult U dan niet het bedrag in? We moeten er namelijk nog de porto bijrekenen. U krijgt met de bestelling altijd een afrekening van ons!

Lepelrekjes *f* 12,50
Lepelrekje compleet met lepeltjes *f* 25,—
Lepelrekje met strooplepeltjes *f* 27,50
Sigarendozen *f* 19,50
Wajang-figuren van schildpad v.a. *f* 12,50
t/m *f* 22,50
Wajang-figuren miniatuur (koelit) *f* 3,—
Wajangpopjes (potloodslijper) bijzonder decoratief voor de schrijftafel *f* 6,50
Wajang-hangers (koelit) *f* 8,50
Wajang-schilderijtjes id. *f* 9,50
Padi-kaarten *f* 2,—

Rijstlepels (tjentongs)

van zwart hoorn *f* 7,50 en *f* 6,50
Hout gepolijst en ongepolijst *f* 5,—
Prachtig bewerkt wit hoorn *f* 22,50

Kipas dapoer (vlagmodel) *f* 2,25
Tjendolzeef *f* 7,50
ES PASRA MACHINE *f* 20,—
Flamboyant tegel *f* 6,—
(met porto *f* 7,50)
Tong-Tong lepeltje (zilver) *f* 3,75
Suikerschep (incl. porto) *f* 5,—
6 lepeltjes met s. schep *f* 25,—
Koperen miniatuur dandang *f* 3,—
15 Aug. Herdenkingslucifers
12 boekjes met Indische foto's *f* 1,50
Handboek der handleeskunde, Else Parker *f* 11,50
Het geheim van de Tarot, Eden Gray *f* 9,—
bijbehorende Tarotkaarten *f* 9,—
Waarzeggen door Kaartleggen *f* 10,50
De wonderbare wereld der toekomstvoorspellers, Chandu *f* 12,50
3 Nieuwe "zalige" kookboekjes elk gerecht een kleurenfoto! Wina Born
Gevarieerde voorgerechten *f* 4,90
Tête à Tête, culinaire avonturen *f* 4,90
Gezonde schotels *f* 4,90
Nederlandse spreekwoorden, spreuken en zegswijzen *f* 22,50
De vogels rondom ons huis, Jan Strijbos *f* 8,90
1000 wenken v.h. verzorgen van kamerplanten *f* 14,50
(een onmisbare hulp als onze "tangan dingin")

BOEKHANDEL TONG TONG

Mensen en kruiden, Messegué *f* 22,50
Op reis m.d. "special party" *f* 18,—
Krijgsgevangenen i.d. Pacific (incl. porto) *f* 29,50
Het oude Ned. Indië, Mr. Jonkman *f* 38,—
Toekomstshock, Toffler 19,90
Luns; ik herinner mij *f* 12,50
De grote godsdiensten der wereld (100 ill. in kleuren) *f* 9,10
Kunst v. Indonesië *f* 59,50
Bali (Eng-Ned.) *f* 43,50
Juliana en Bernhard in Indonesië *f* 9,90
Oranje en Indonesië *f* 6,75
Atlas Indonesia (porto 1,50) *f* 5,—
Journaal v.d. Takebora, H. A. Maurenbrecher *f* 15,90

3 dl. van C. van Heekeren:
Rode zon boven Borneo - Moord en Brand - Helden, hazen en honden *f* 43,—
Incl. porto (mogelijkheid 2 termijnen

3 dl. Prof. de Graaf:
Ned. Indië in oude ansichten - Batavia in oude ansichten- De Jav. Vorstenlanden in oude ansichten *f* 56,70 incl. porto mogelijkheid 3 termijnen)

Je - lah - je - rot ***f* 3,50**
Je lah je kripoet ***f* 3,50**
Langs Tijgerpaden *f* 4,—
De tijger in het volksgeloof *f* 2,90
(Beide tijgerboeken tezamen incl. porto *f* 7,50)
Piekerans v. e. straatslijper Tj. Robinson, nu *f* 9,50
(incl. porto)
Tjies (gesigneerd) nog enkele exemplaren *f* 3,90
plus 75 ct. porto
Kraton, Joh. Fabr. (gedicht) *f* 2,—
incl. porto

Nieuw

Over gloeiende sintels, Jo Manders ***f* 14,—**
Indië in de goede oude tijd, Victor Ido *f* 4,50
Soos en Samenleving, Buitenweg *f* 17,50
Kind in Tempo Doeloe *f* 14,90
Tanah Air Kita (Eng.-Duits-Frans) *f* 25,—
De Laatste Tempo Doeloe, Buitenweg *f* 29,50

Walter Spies, Schonheit und Reichtum des Lebens, Hans Rhodius Brieven, foto's en reproducties van schilderijen van de bekende schilder en muzikus uit zijn Indische tijd inclusief porto ***f* 97,50**

---

sekali
Van Nelle
tetap
Van Nelle

VAN NELLE